Контрольный экземпляр

Массе а мехкийн пролетареш, вIашагIхкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера дена ● ЕРА, 9 АВГУСТ, 1979 ШУ. ● № 95 (6070). ● Мах 2 кепиг.

ФЕРМАШТА—ШОРТТА ДОАКЪАР

ТОРОНЕХ ПАЙДА А ЭЦАШ

Доакъар дукхагIа дакхара, кийчдаре, цуп дикал айяра тIехь республике леладеча социалистически яхья 1 август хьатIакхоачаш итог йир КПСС обкома бюрос, Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совето. Яхьв хьалхле ларкхар а лаьрхIа республиканскн газеташ тIа чIоагIдьча сийлен Улга тIа лаьккхар «Гудермесский» совхоза коллектив.

Укх шера планагIа 747 тони йол, 500 тони сенаш, 11 эзар тони силос кийчъе. 400 тони баьций витаминий хьоар дакхка лезаш ба совхоза къахьегамхой. Хьалхашта латта деккхар кхоачашдара лаьрххIа механизированни отряд вIашагIъеллар. Юртбоахама культураш кхееш, доакъар Iалашдеш йоккха балха опыт йола Сайалимов Хумид керте а отташ. Отряда дIаелар хьалакза аргйоаца техника, доакъара культураш дикагIа кхое йиш хулийтача удобренеша, догIаи хьисапе хий деттача установкашца, кхы мел ешачунца Iалашйир. Доакъар Iалашдара балхаш дикка сихде вIаштIехьдалийтар цу гIулакхо.

Хьалха хIара отделене шоай кхаашца кийчдора доакъар. Из болхаш долаш дукха кхоачамбоацараш а хилора. Иштта, техника ца тоъаш, из кхоачам болаш хилча а сов трактор, кхыйола агрегат лакха гIерташ каст-каста совхоза конторе укхар отделене управляющеш, бригадираш, зехьа ха а йоаш. ТIеххьара доакъар Iалашдара план кхоачаш ца йича бехк техника е цах тоъаш ца хилара тIабулар, кхыдола бахьанаш лехар.

ХIанз, доакъар Iалашдара лаьрххIа механизированни отряд вIашагIъеллачул тIехьагIа, из тайпа хIама кийслац. ХIьата отряд дерча хIара сага дика хов ций балха моттиг, де дезар. Цул совгIа царна хов ерттIа болх хьабича шоашта мел ахча доагIаргда а кормаш тIеххоачашъеш къахьийгача алапел совгIа, из мел лургда а. Доакъар Iалашде доладалехьа наьха балхацара моральни материальни безам совбаккхара оттаьь хиннача мероприятешка хьежжа, доакъар кийчдеш моллагIча балха тIа цхьатарра пхе дийнахьа балха корма 140 процент кхоачашъяьча хIара сага 20 сом совгIат ду, хIьата дхьв хьалхара моттиг яьккхачоа кароре нера тела цIе вьяпел лу, цун сийна «Молния» арахец, контора хьалхашка къахьстама сийлен байрахк айю. Цу гIулакхаш дикка дегIайоалаьй отрядерча хIара сага а цунца цхьана ерригача коллектива а къахьегама овсарле.

260 гектара тIа люцерна кхееш я отряд. Укх деношка кхозлагIа хьакха йолаьй ия. ШозлагIа хьаккхачул тIехьагIа минеральни удобренеш а товсар хий а диллар бахьан долаш дика дегIаера люцерна кхозлагIа. ХIанз хIара гектара тIара юкъера лаьрхIача 15 центнер йол йоал — шозлагIа хьокхаш чуййна хиннача 2 центнер мара кIезигагIа йоацаш.

ХIьата отрядо хIанзале Iалашдаь йол 530 тони я. КхозлагIа люцерна хьакка яьккхачул тIехьагIа кIезигагIа яле кхы а 300 тони йол Iалашъергья. Цу тайпара, люцерна кхозза хьекха яьккхача кийчъяь йол планал 83 тони совгIа а йолаш 690 тони хургья. Белгалдаккха доагIа, хIана хьокхаш болча люцернах баьций витаминий хьоар доаккхаш долга.

Цунах а кхоачамбаь Iе дата бац доакъар Iалашдераш. Люцерна дьаьааллегIа хьакха лаьрхIал цар. Из болх чаккхбаьккхача кхы а 200 тони совгIа йол Iалашгъюлургья.

Люцерна хьокхаш, из касарех уллаш боарамагIа йоккъаешначул тIехьагIа хьагулъеш, фермашка дIакхухьаш, аргIаш деш геттара овсаре къахьегаш хьабоагIа механизатораш: Мусуханов Нажмуддин, Баралиев Ваха, Дукуев Хьусен, Миниев ЧIечи, Муслимов Хасмохьмад, Мужидов Экрам.

Дика вIаштIехьбаьккхаб совхозе баьций витаминий хьоар даккхара болх а. Из тайпа доакъар кийчдеш АВМ-0,4 яха цхьа агрегат я тха боахаме. ХIана, люцерна хьокхача хана, кхаь смешагIа болх бойт цунга. Деккхараш кхоачаш ца деш цхьаькха смена яц. ХIьата къаьстта дика лоархIаду шоай декхарех Горбатенко Ивана кулгалдеча сменах болх бу нах. Ши тони совгIа баьций хьоар доакх шар шоаш болх беча юкъа. Кхаь смена дийнахьеи буси юкъера лаьрхIача 5,5 тони хьоар кийчду. ХIанзале 200 тоннал совгIа Iалашдаь ю.

Боккха термаш тIабохийт тха боахаме доакъар Iалашделга алсаклаккха йиш хулийтача торонех пайда оцара. Масала, буц чиккхьяьннячул тIехьагIа сонарий кийнех доаккхаргда витаминии хьоар.

Тийрка йисте 200 гектар совгIа дьагIенаш я тха. Тийрк Iаьрша доагIача хана хиво къайлайоаких из моттиг. ХIьата хий лохделча юха а мукъайоал. ХIара шера дукха доакъар Iалашду оаха цигара. ХIьата укх шера а шигара кIезигагIа яле а 150 тони йол кийчъе дагада. Из кхы а дукхагIа кийчъе нарагIдала метар тха. укх шера йокъал эттача хана оаха цига доахаш доаждаь денарс.

Аьлал совгIа Тийрка, Iаьмий, каналий йистошкара 50 тони кьона, моша эрэ Iалашба лаьрхIал боахаме.

Силос а планал дикка лукхагIа кийчъе уйла йолаш я отряда коллектив. Цу гIулакха шеко я йоацаш доакха ковкъостал дергда ка бала ялат чуийцачул тIехьагIа доакъара 650 гектара тIа дIайийнача хьажкIошка.

Иштта, Iан зама лахьа чусопадергдеча хьайбаша вIаца цхьа ди, доакххаргдоацаш тешшаме доакъара бала йоллара шоай низ дIакхоачар деш ба тха совхоза къахьегамхой.

С. ХАМИДОВ,
«Гудермесский» совхоза керттера агроном.

ДОАКЪАР IАЛАШДАР 6 АВГУСТ ТIАНХОАЧАШ

(Шера план проценташца).

Районаш	Йол	Сенаш	Баьций хьоар	Цв
Шалински	56	88	15	42
Гудермесски	43	85	35	69
Назрановски	43	41	25	58
Урус-Мартановски	33	69	17	72
Наурски	32	43	56	56
Грозненски	31	21	30	44
Ножай-Юртовски	30	41	—	49
Шелковски	26	124	68	60
Малгобекски	22	22	49	118
Веденски	22	—	—	44
Надтеречни	21	—	38	45
Сунженски	20	24	16	60
Ачхой-Мартановски	17	9	39	107
Советски	3	33	62	21
Республике гIолла	28	54	41	57

Дукха ха ац Баиреев Зелимхаи Барышев Хьусени Грозненски ремонтно - механически заводе къахьегаш бела. Лоацача хана шоай балха говзал кара а ерзаь, юкъера лаьрхIача хIара сменагIа нормаш 130 процент кхоачашъеш ба уж. Барышев Хьусена сверловщика балхах тIехдика кхетам хилар хьаьхокх цо дукхача станокаш тIа цхьан хана болх беш хиларо. Иштта балха тIа дика ка йоалаш, цкъ бехкагIа кхьакха тайпа брак ца кийсйолийташ къахьегаш ва Баиреев Зелимхай а.

СУРТА ТIА: (аьрдехьара аьттехьа) сверловщик Х. Барышеви токарь - станочник З. Баиреви мехкдаьттахощта кийчъеча оборудованена сверловка еш ба.

В. ДЗИСЯКА сурт.

ЛАЬТТАН ТIА ЮХАБАХКАЛЕХЬА

Чаккхъяла гартагIертай «Салют-6» — «Союз» яхача орбитальни тохкама комплекса борта хIарча кхоалагIча керттерча экспедицей оттаьь хиннача Iилма-техническ экспериментий программа. Экипажа балха графика тIа хоаш бIаргадайра укх тайпара йоазув: «Чибис» яха еза вакуумни костюм тIаюв-хар. Космонавташа хIара дийнахьа шин сахьата еча заряд кана юкъейоагIа физически упражненеш яц из, из да лаьтта Iодоссара медицински программа дакъа.

ЙIаьхкача хаварча космически экспедицера Лаьттан тIа юха цIайоагIаш лорашца цхьана экипажо кхоачащъеча программах дувц медицински Iилмай доктора А. Егорова.

— Борта тIарча телерепорташка хьежача хана шоана бIаргадайна хургда, — аьлар цо, — станце чу гIолла космонавташ В. Ляхови В. Рюмини геттара атта дIа-юха лелилга. «Хи чу чкъаьра санна» — кхы дикагIа ала йиш йоацаш. Орбита тIа бутт баьккхачул тIехьагIа дегIа дозал ахар фуд хац царна. ХIьата «Протонаш» космосе лела 160 дийнахьа хиннача гIа.

Ши шу хьалха хиннача аргIанарча Дуне халкъашта юкъерча астронавтически конгрессе Лаьттан тIарча сагах космоса саг хургвий-те? яхача доклада тIа лаьтта тIяра дозал сага йиза йяцъялира торо йий такха гIертар академик О. Газенко. «Эволюце цу тайпара гола тохар», белгалдаьккхар цо, хила йиш я нагахьа санна адамлен цивилизаце гIайреаш Лаьттан тIа йоацеш дIатарлой а космически нах балача моттигашка кIезигагIа яле 10—15 моаказ хувцалой а. ХIьата хIанзарчоа из хила мича хиннад. Цудухьа хана (из мел йIаьха яле а) космосе водача сага доза дезаш хул дозал довр а из юхаметтаоттар а.

Дозал юхаметтаоттара кийчо яр духьа еш я «Чибис» яха костюм тIайийха ю тренировкаш. Из гIорс тара ба водолазни костюма лохерча дьакъана. Герметически костюма чу хьаю чIоагIа раържени. ТIаккха лаьттан тIара дозал диданаа цIий лела когий пхаьнаш хьалхагIа санна юха а болх бе «Iомалу».

Медикаш чIоагIа тийша ба лаьттан тIа яхьвчача дозал экипажо дика лоргхилара. А. Егорова яхачох, космически никъ бара медицински программа ерригa пункташ йиза кхоачашъеш хьабоагIа В. Ляхови В. Рюмини. Корта болаш бахьан доацаш велоэргометра тIа е удаш болча наькъа тIа шин сахьата ю тренировка ца еш йитац. Экипажа физически хьал дика хилара, дог-уйла айденна хилара гIо деьд кхы тIа «социальни датчик» медикаша юкъейоаларо. Цар шоай никъ дIабоалабича дена космонавташта лаьттан тIа бахача наьха дар санна салаIара ши да оттадар.

Атта деца а, бакъда, дог гIоздоаккхача Лаьттан тIа хургдолча вIашагIкхетара тIа-тIа дукхагIа хулаш латтача лорашна деча къамьълашa кийчбаь ца Iеш космонавташ ниичбу операторашца деча къамаьлоша а. Бувзама севнсах йолча хана а экспериментий лелама хьакъехьа къамаьлаш деча хана а кест-каста хоз укх тайпара дешаш: «багам», «моткъам», «Лаьттан тIа вIашагIкхетаргда вай».

Н. ЖЕЛЕЗНОВ,
ТАСС спец. корр.
Никъ бара управлени ю Центр.

ЗАДАНЕЛ СОВГIА

Хьинар айдена къахьег «Ставрогрознефть» НГДУ мехкдаьттахоша В. И. Ленин ваь 110 шу дузача денна сийленца наькъабахара. Укх август бетта планал совгIа 1700 тони мехкдаьтта даккха доли дешаедар цар.

Из дикка кхоачашдеш ба уж. Августа хьалхарча пхе дийнахьа цар даьккхад 60 эзар гарта тони «Iаарна дошув». Из хул заданел 300 тони дукхагIа. Ер шу доладелча дена планагIа лаьрхIачул совгIа даьккха мехкдаьтта 24,4 эзар тони я. шера тIаийцача декларех план совгIа даккха дезаш хинвар 12500 тони мера йоацача. Къахьегама овсарле лаккъяра шера тIайица хиша социалистически декхараш а дикка тIеххоачашдаьд НГДУ коллективо. Пачхахьалкхен планал совгIа продукци маьхала яккхарах заданел совгIа 157 эзар сом пайда баьб цо производствана.

Мехкдаьттех гази йоахача управлене къаьстта дика къахьегаш я къона инженераш Крусинский Сергей, Шамардин Игорь, Ковалев Юрий, Твердохлебов Михаил, Бабуков Георгий керте латта мехкдаьттех гази йоалха бригадаш.

Бригадашкара мехкдаьттахой къахьегаш ба «ТIехьабусараш боацаш бе болх!» яхача ростовчаний инициатива гIа. Планал совгIа даьккхача мехкдаьттах дукхагIдар цар даьккха да.

Т. АЛЕКСАНДРОВ.

1981 ШЕРА КАЛЕНДАРАГIА

В. И. Ленин ваь 110 шу дузача денга пхе шера план кхоачашъяра Карабулакски бурув тохара балхий управленерча Ю. М. Мовлаев керте латтача вышко-монтажний бригадо дIайолаьь инициатива чIоагIа къоабалъь хьаллаьцача Ленина орден лелаеча «Грознефть» производственни объединене чуйоагIача предприятей, организацей дукхача болхлоша, бригадаша доккхий декхараш тIаийциад. Царех дукхачар хIаназлехьа тIеххоачашдаьл хьомсара баьча ваь дезача цIей сийна шоаш тIайийца хиннa социалистически декхараш.

ИттлагIча пятилетка задани кхоачаш а я, хIана 1981 шера январен февралси беттай чотах къахьегаш ва 30 гаргга саг буруваеттар, барайтта саг скважинашта капитальни ремонт ераш, кхо болхло, ворхI водитель, бурув детта цхьа бригаден скважинашта капитальни ремонт еш йола цхьа бригаден. Царех ба мехкдаьттахоштa оборудовани лоаттеча центральни база слесарь Абозин Иван Григорьевич, печник Гарни Михаил Алексеевич, газоэлектросварщик Мазур Виктор Иванович, технологически транспорта Ташкалински управленера водителаш Абаев, Исаев, Нунаев, Куряков, иккьараш.

Пхе шера план дикка тIеххоачаш а я, кхы а шоай хьинар айдаь къахьегаш я Старогрозненски бурув тохара балхий управленера Шуликин Георгий Александрович керте латта бурув детта бригаден «Малгобекнефть» мехкдаьттех гази йоахача управленера Кокоев Алексей Давыдович керте латтача скважинашта капитальни ремонт ерий бригаден.

Пятилетка хьалхарча диъ шера задани хIаназлехьа дикка тIеххоачаш а я, В. И. Ленин ваь 110 шу дузача цIей сийна тIаийца декхараш толамца кхоачашдеш а ялхийтта бурув детта бригада. Царна юкъе а яхье я Старогрозненски бурув тохара балхий управленера В. Д. Шевцов, Н. М. Шуликин керте латта бурув детта ши бригада, Малгобекски бурув тохара балхий управленера Г. Ш. Ханттемирова кулгалдеча бурувдеттарий бригада. МагIалбикера мехкдаьттех гази йоахача управленера Н. И. Литвинова кулгалду скважинашта капитальни ремонт ю коллектив, «Сунжанефть» НГДУ Ю. М. Мовлаева вышко-монтажний бригада, А. М. Махнычев керте латта ремонтникий бригада. Масмехк бутт биваб Горячеводски бурув тохара балхий управленерча буровой начальникаш Б. А. Мехедов, В. А. Коньков керте латтача коллективаша тIадоагIача шера чотах къахьега.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

ПРОФСОЮЗИЙ РЕСПУБЛИКАНСКИ АКТИВА СОБРАНИ

Селхан Грозне, къахьегама Двореце хилар профсоюзий республикански актив.

Активе дийцар «Идеологически, политико - кхетам балара болх дIахо тобарах» КПСС ЦК бах соцам кхоачашбечара республика профсоюзни организацей декхарех доле деш. Доклад йир Нохч - ГIалгIай облсовпрофа председатела О. С. Беляева.

Доклад ювцаш преисех къамьлаш дир: Х. Р. Алиева — моттигерча промышленностеи коммунально - бытовой предприятеи болхлой профсоюза обкома председателе, Н. П. Соколовас, — Нохч - ГIалгIай гIишлоеъеча управлене ЖКК профкома председателе, С. Г. Киниеис — ВЛКСМ обкома секретара, В. И. Юрчука — «Красный молот» завода мехкдаьтта аппаратура цеха профгрупорга, Т. А. Тебоева — «Сердало» газета редактора, А. А. Каратаева — историке, социологе, филологе Iалма-тохкама института сектора заведующе, А. Г. Митрофанова — республика культура министра заместителе.

Актива собране дакъа лаьцар КПСС обкома секретара М. А. Дорохова.

Республикански активе собране дакъа лаьцараша бернгаш о раьза а болаш тIаийцар КПСС ЦК соцам кхоачашбара де дезараш белгалдеш йола резолюци.

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМЕ

8 августе Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума аргIанара заседали хилар.

Президиумо хьежар лакхалагIа хержача НГIАССР Лакхехьарча Совета цхьайтталагIча сессе дезаш повесткана а балха порядкана а дувзаденначa деташка, хIьата цу хьаккъехьа боагIаш бола соцам тIа а дийцар.

Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета хьаккъехьарча а Нохч - ГIалгIай АССР халкъа депутатий моттигашкарча Советашка хоржаш дара хьаккъехьарча а законий проекташ йийна а йийна Лакхехьарча Совета Президиумо соцам бир цу законий проекташ ювцийта Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совете дIачуяза.

Заседане дийцар Совета доалон тIа укхаеа предприятешеи организацешеи 1979 шера пачхахьалкхен планаши социалистически декхарашеи кхоачашделга Iалашдара а производствeшийн кхетам баларей балха тIа къахьегама коллективай доархIам лакхбара а дакъе халкъа депутатий Малгобекски городской Совето беча балхах дола доши.

Цу дешах бола соцам тIа дийцар.

Нохч ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо тIаийцар къахьегамхошта «Къахьегама ветеран» яха медаль ялараш, дукха бераш долча зоаношта «Материнская слава» яха орденаш «Медаль материнства» яха медальша ялараш дола соцамаш.

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ЦХЬАЙТТАЛАГIА СЕССИ ХЬАЕЛЛАРА ХЬАКЪЕХЬА

ЯлхалагIа хержача Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета цхьайтталагIа сесси хьаелларгья 1979 шера 10 августе Iуйрийна 10 сахьат даьлча Республикански театрально - концертни зале.

Депутаташ дIаязбергба 1979 шера 9 августе Iуйрийна 9 сахьат даьлча дена сайрийна 7 сахьат даллалца Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиуме (Комсомольски улица, 112, 4-гIа этаж, № 101 йола кабинет), 1979 шера 10 августе Iуйрийна 9 сахьат даьлча дена — Республикански театрально - концертни зале.

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕ МАССАЗАРЧА КОМИССЕШКА

Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета кагирхой гIулакхашта йолча массазарча комиссе шин аргIанарча заседание дийцар «Консервплодоовощ» объединене боахамашка хьувкъам чуэцача республика студентий къахьегами бахти вIаштIехьяккхара доли.

Комиссе ладийгIар цу хьакъехьа «Консервплодоовощ» производственно - аграрно-промышленни объединене генеральни директора заместитела нов. Ахмадова аьча докладаген Грозненски мехкдаьтта института ректора нов. Расторгуева, Нохч-ГIалгIай пачхахьалкхен университета проректорч нов. Подкосова аьча содокладашкеи. Комиссе белгалдир 1979 шера августа бетта дена «Консервплодоовощ» объединене шоай къахьстама семестр дIаихьа езаш республикера 3450 студенто дешархой волга.

Студентши дешархойи тIаоцара объединене боахамашка йолаш я баха а салаIа а деррига эша хьалаш долаш стационарни кагирхой къахьегама лагераш.

Студентий отрядий балхаш дикагIа вIаштIехьдахаро, бIухой материальни безам совтIебаккхара объединене а хIара боахаме а социалистически яхьа условеш оттаьна, котбаьннараша премеш тергьа. Берригача студенташтеи дешархоштеи деррига балхаш тIара нормаш 20 процент лохьяьй, хIьата дийнахьен-буса бечача ккахах долар иштта 50 процент лохьялу. Еррига лагераш ремонт яь кийчъяьй.

Бакъда, комиссе белгалдир объединене кулгалхошеи совхозий директорашеи хьувкъам чуэца баьхкача студентий къахьегам 1978 шера лерттIа вIаштIехьбоаккхалга Iалаш ца даьлга.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета кагирхой гIулакхашта йолча массазарча комиссе «Консервплодоовощ» объединене кулгалхошта могадир моральни материальни совгIаташ дара балаш йола условеш хIара бIухоса балхий тайпашка хьежжа балха нормаши оттае а чаккхъяка а. Балхаш дIадоладалехьа цхьа кIира хьалха хIара лагере де деза юртбоахама балхаш мелад тIадола планови задаеш хила еза.

Совхозий кулгалхоша дешара заведеней декананца цхьана шерде а чIоагIде а деза шевски бувзамаш. Факультеташ хIара шера шевство лелаеча совхозашка ахийта еза. Лагераш къаьстъаьстача факультетех е еза.

Объединенеа тIадиллад хIара боахаме студенташта дика даа хIама хулга, медицински гIулакх делга, транспорт шиш ханнахьа хулийтилга вIаштIехьдаккха.

Дешара заведеней кулгалхошта, лагерий начальникашта могадаьд совхозий дирекцешца цхьана моттигерча партийни, советски, комсомольски, административни организашца вийха бувзам а лоаттабеш тайп-тайпара общественно - кхетам балара мероприятеш чакхьякха.

* * *

Укх деношка Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета массазара комисси хьежар Iалама ресурсаш лорара законаш кхоачашдарга. Комиссе белгала ма даккхара. Iалам лорадарап Iалама ресурсаех кхетамца пайда эцаран тIадерзадаь цхьадола гIулакхаш чакхдоах вай республике.

Масала, дIадахача шера лаьтташта рекультиваци ярадика дукха болх баьб, е вешта аьлча, хIамал дIаера юхаметтаоттадаьд 6,5 эзар гектар лаьтта. Республика шаьрача зоне лаьтта мукен хинеи эрозех лорадара мероприятей комплексни план чакхйоаккхаш я. Алхха соакха песок йола лаьтташ лорадара 800 гектара тIа хьу дIаесIай, хIьата 300 гектара тIа — хьуна оасаш. Цунца цхьана укх тайпара агротехнически мероприятеш чакхьяькхай: 35,5 гектар айденна ухка лаьтташ вхоагIа ахах, 5,5 эзар гектара тIа цхьа дIайийча дукхача царашка тIаювла баьцаш дIайийнай. Боал кIалтIа ца боаккхаш кхо эзар гаргга лаьтта аьхад, дукха кхыдола балхаш даьд. Хий деккача лаьттах пайда эцилга республика боахамашка хIара шера тоалуш латт.

Цхьабакъда, Iалама ресурсаш лорадарех дола закон кхоачашдара даькъе шIеххашта кхоачамбоацараш да юрта боахама министерства, мелиораци хи боахамеи министерства, Нохч - ГIалгIай гидрохимлаборатори, хьун боахама управлене, «Консервплодоовощ» производственно - агропромышленни объединене, «Чеченингушвино» производственни объединене балха юкъе. Иштта ледара лел Iалам лорадара мероприятей комплексни план чакхъяккхара хьакъехьа 1976 шера февраль бетта тIаийца КПСС обкома бюрои НГIАССР Министрий Советеи соцам кхоачашбелга.

Масала, Назрановски, Надтеречни, Гудермесски, Шалински районашка хIара шера хIамеш дIа ца юш дутт наькъаштеи хий деккача кисналаштеи йисте улла ши эзар гектар гаргга лаьтта, Ножай - Юртовски, Веденски, Назрановски, Наурски районий боахамашка севообороташ юкъейоалаелга эсала лел. Из болх иштта тесса битаб «Консервплодоовощ» «Чеченингушвино» объединеней боахамашка.

Шелковской, Наурски, Малгобекски, Урус-Мартановски, Шалински районий боахамашка культурни даьгIенаш воча хьал тIа я.

Шелковскойи Наурскии районий колхозай а совхозий а кулгалхоша бурунии даьгIенаш лорадра в царех дикагIча тайпара пайда эцара а хIама ца ду дукха ха я. Из бахьан долаш укх тIеххьарча 15 шера бурунии даьгIений 35,5 эзар гектара тIа песок гучальнийй. 90 процент даьгIенаш жений Iулаша чIоагIа толхаяьй. хIьата царех 20 процент ираш михо дIаккхухьа песок гучальнийа я. ДаьгIенаш тIа нормал доагIачул дукхагIа жа леладу.

Цхьайолча республикански ведомстваша, организацеша, учрежденеша, колхозаша, совхозаша йоагIаш йола йоакхо яц, хьу дIа а йоаIаш михо песок дIаккхухьаргйоаца гIулакх дара. лаьтта хина эрозех лорадара. ЛерттIа гIулакх ца дерах хьайбаех лора ца ярах дукхагIа йола гаьнаш хьалтIанлац. Масала, итт шера хьун боахама управлене 9 эзар гектара тIа дIаегIача хьунах 20 процент яр мара хьалтIаьяняац, хIьата 3,5 эзар гектар хьун оасах йисар ши эзар гектар мара яц. Шаьрача зоне ухкача колхозашеи совхозашеи жа лелаеча фермашта гонахьа гаьнаш дIайогIац, хьайбаш йийне дIаоттаде моттигаш хьаяц.

Хина эрозена къовсам лоаттабелга республике леррттIа леладу ала йиш йолаш яц.

Iалам лорадара шоаш оттаьь мероприятеш кхоачашъяц республика юрта боахама министерства, мелиораци хи боахамеи министерство, «Консервплодоовощ» «Чеченингушвино» объединенеша. Цар хайра йоакхо яц очистни сооружененшта ремонт яра а иерда яраш хьаллъяра а, ядохимикаташ теха раствораш кийчъю площадкаш хьалъяра.

Масала, ше аьча решенигIа юрта боахама министерство декхарийла яр 10 совхозе ядохимикатаи минеральни удобренеши лоаттаю типовой складаш хьалъе. Бакъда, хIанзалда царех цхьа цаI хьалъяьяц. Ше белгалъьяча ялх мероприятех шиъ мара кхоачашъяьяц «Консервплодоовощ» объединене. «Ассинский», «Самашкинский» яхача консервни заводаша бIеха хий Эса чуи Шолжа чуи Iочуухийт. ХIьата «Чеченингушвино» объединене чуйоагIача «Победа» яхача, В. И. Ленина, М. И. Калинина, С. М. Кирова цIерагIча, «Советская Россия», «Комсомольский» яхача комсий совхозашка очистни сооружененш хьатIайоагIача пятилетке ергйолаш тIехьэ яьхай.

Республика мелиораци хи боахамеи министерствана, Терски бассейнови управленена тIадиллад эIамигача хишта паспортизаци елга, лораде аьнаа юххе гIолла ухнача боахамашта уж тIачIоагIделга. ХIара шера фильтраци еча ханеи хий дуллача ханеи алхха цу цхьан министерстве гIолла 35—40 процент хий доаду.

Ше тIаийцача соцам тIа Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета массазарча комиссе белгалдаьд лакхехьа йийцача министерствашa, ведомствашa Iалам лорадара Закон кхоачашдара а Iалама ресурсаех дикагIа пайда эцара а гIехьа лоаттабу тIахьожам чIоагIбара чаккхдаха деза дукха гIулакхаш. ХIьата республикански газетий редакцешта, телевиденеи радиовешанеи комитета, Iалам лорадара Ерригроссийски обществе республикански совета могадаьд Iалам лорадареи Iалама ресурсаех кхетамца пайда эцареи закона непайдоазон тIа, телевиденеи радиои гIолла шерра пропаганда елга, Iалам лорадара дешаш дувцилга.

НАХА КХЕТАМ БАЛАРА БОЛХ ТОАБЕШ

БОККХА БА ГОЙТАРА АГИТАЦЕ ЛОАРХІАМ

КПСС XXV съезда решенеш, иттлагІча пятилетка заданеш толамца кхоачашъяра цахаддаш къовсам лоаттабара тІехьа станце болхлоша къахьегамен политически хьинаре дакъа лоацилга — из ТЭЦ-2 партийни организаце керттерчарех а бєхктоцІаме а дола цхьа декхар да.

Цу балхах доккха дакъа доал гойтара агитаце а. Дукхача тайпара лозунгаш, плакаташ, паннош, стендаш, яхьа улгаш, экранаш, таблицаш, диаграммаш я коллектива хІара денпара къахьегам хьахьокхаш. Уж ца хилча хІанз боккъонца йовза віаштІехьдаргдацар тха станци.

Парткомо кулгал а деш эстетикан гойтара агитацен совет тха станце болх беш йола барзІ шу да. Цо хІара шерра-шера уттаеш йола мероприятей программа йийца а йийце, мацa, хьан кхоачашъергья белгал а доахаш станце гІоллерча приказаца арайоах.

Белгальяьха мероприятеш кхоачашъеча дикагІа дакъа лацара доккха новкъостал ду энергетика Денга юкхера итогаш а вы ледаеча эстетикан гойтара агитацех станционни конкурсаша. Уж мероприятеш мишта кхоачашъю дувцаш эстетикан гойтара агитацен совета председатела отчеташ тел парткомага. Цул совгІа, котбаьннараш белгалбахара йола цехий социалистически яхьа итогаш яра лаьрхІа станционни жюрена кийч а деш хІара бетта даниеш тел комиссе. Бухсоцаш цу лерригнеша станци, цуша улувра ерригa моттигаш гойтара агитацеца кийчъе віаштІехьдалийтар. Укхаза хьахьеккад революце, тІема историеш, мехка хьалхашка КПСС XXV съездо оттадаь декхараш, энергетикеи цун коллективаши дегІакра истори, коллективана хьалхашкара, иштта балха моттигашкара станцо декхараш. Тха болхлой шоашта хьалхашка латта декхараш дика довзаш а лоархІаме долга кхетадеш а, иштта шоай къахьегамах хьахулар гойташ агитаци йолга ховш а ба. Цу гІулакхашa, иштта кхетама балха кхача формашца цхьана дача балхаша торо хилийтар шій яр санна оборудовани йолча СССР энергетикан электрификацен Министерства коллективашта юкъе энерги кІезигагІа дІаахийтара лаьржача яхье хьалхара моттиг яикка. Иштта массехказа Ерригсоюзни социалистически яхье коталонаш аьлай, промышленни предприятешта юкъе лаьржача республикански яхье, КПСС Нохч-ГІалгІай обкома, Министрий Совета, облсовпрофа ВЛКСМ обкома памятни знакаш енай парте XXV съезда сийна Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизар деэдеча къахьегама дина толамаш дахарах.

Гойтара агитацеца производстве хьалха латтараш дІабовзийтара, дикагІйола опыт шерра дІайоаржаро чІоаггІа уйла тІайохийт оаха. Масала, къахьегама сийлен цІагІа хьалтехад дика а дукхача шерашка а электростанце болх барах орденаш медалаш еннача наьха партреташ. Социалистически яхье котбаьннараш дІаязбаь ба бетта, квартала, шера долв цар балха хьонхамаш белгал а доахаш. Иштта цехашка дІаязъяь я професех дикагІбарий цІераш а.

Хан-ханнахьа арахец социалистически яхье хьалхе яьккхача коллективах дувцаш йола «молни». Материальни ІалашбарцІа цхьана леладеш хилча болхлой кхы а дикагІа къахьегара тІаберзабу цу гІулакхаша.

Царца цхьана долаш да гойтара агитацех къахьегама дисциплина телхаерашца, кхыдола ца эша хІамаш леладерашца лира къовсам ца лоаттабарца дувзадена дола кхоачамбоацараш а. КІевига арахец Крокодил, фотообиенеш, гойтара агитацега гІолла лертІа гучадахад дхьайола участкаш тІехьайнсара бахьанаш.

Практически гІулакхашца коллектива коммунизм хьалъяра кердача доалонашка хьехаш дола лозунгаши тІахьехамаши яйхха буизамаш долаш хилар боккхача лоархІаме да. Цу гІулакха города «Художественни фонда» мастерскегара новкъостал эшаш ба тха болх. ХІаьта тхона кетачох, ийса а дац тха заказаш цо кхоачаш ца дар. Масала, станце эмблема кийчъяра залвна сиьаяр оаха. Цу гІулакха эшаш дола басараш дац яхача бахьанца кхоачашъинзар тха яллина. Цу гІулакха тхона новкъостал де магаизар парте Заводской райкома а.

Къахьегама хьалаш тоадар, производства процессашта механизаци яр, производства помещенеш, балха моттигаш эстетически хозъяр, болхлошта физически психологически разрядка ергйола хьалаш хьакхоллар, кхыдараш санна долча хоадам болча гІулакхашца чІоагІдеш хила деза лозунгаши тІахьехамаши. Цу гІулакхаш да дувзаденна дукха да тха де дезараш. ХІаьта уж кхоачашдара тха тероам тІаозаш а ба «Идеологически, политико кхетама болх дІехо тоабарах» бола КПСС ЦК сонам.

Тхона хетачох, КПСС горкома пропаганди агитацен отдело города дикагІйолча предприятейн районийн балха опыт віашагІа а техо гойтара агитаци віаштІехьа йиккара, кийчъяра йола методически рекомендацеш ел-та бакъахьа хургдар, улицаш, майдаш эсийзаш кийтъяра цахаддаш художественни фонд юкъе а кхувлаш. Вешта аьлча, берригa гойтара агитаце болх цаІ шолагІчоа тара а лертІа кхоачашбийза а хургбоацаш. ХІаьта цу гІулакх парте горкома дулургдолаш долга Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизаа ЦІейга кийчлуш Грозие гойтара агитаци кийчъеш бауча былхо хьахьокхош ма дий. Иштта сона бакъахьа хетар города эстетически хьалага, къаьетто а шоай кІаношка дола пах бахача Шолжа йистошка дІакхувсача мукхашка, вай города культурни боарам лакх ца болийтача кхыдолча хІамашка лаьрххІа хьожаш хилча. Дукххача моттигашка дийцад уж гІулакхаш. Цхьабакъда лоадамбоаца хІамаш даь дале а дукха да Грозный хозъяра, тоаяра де дезараш.

М. САВРАНУКАЕВ,
ТЭЦ-2 парткома секретарь.

РЕСПУБЛИКА ПРОМЫШЛЕННОСТО 1979 ШЕРА ВОРХІ БЕТТА ПЛАН КХОАЧАШЪЯРАХ ЙОЛА СВЕДЕНЕШ

	Проценташца		
	Продукци мехкана ийккхар	Валови продукци арахецар	Къахьегама оьздаллие лакхъяр
Ерригa республика хьажача	102,3	100,7	100,8
Ленина ордец леладеча «Грознефть» производственни объедиене	100,9	101	101
Грозненски ремонтно-механически заводо	102	103	104
Карабулакски химически реактивий заводо	102	102	101
«Севкавнефтегазпереработка» производственни объедиене	101	102	103
Лаьттан ченашкара кІоаргача йовхалах пайда эцара йола Къылбаседа-Кавказски управлене.	111	108	108
«Грознефтеоргсинтез» производственни объедиене	102	100,1	100,1
Грозненски «Нефтехимзапчасть» заводо	101	100,8	102
«Красный молот» заводо	100,5	100,7	102
«Оргтехника» Грозненски производственни объедиене «Электроприбор» заводо	101	101	101
«Промавтоматика» ІилмaнИ производственни объединене опытни заводо	103	102	101
«Пищемаш» заводо	102	101	100,5
Гl. Ахриева цІерагІча «Электроинструмент» заводо	102	100,0	98
«Трансмаш» заводо	106	105	107
Электромеханически заводо	101	105	100,8
Гудермесски мединструментий заводо	105	100,8	100,0
Ацетонови заводо	105	105	104
«Грозэнерго» районни энергетически управлене	100,4	100,5	103
«Терек» яхача Нохч-ГІалгІай производственни мебельно-хьуи хІамаш еча объединене	100,3	89	89
«Союзавтоматстром» ВНПО опытно-экспериментальни заводо	102	103	101
Радиотехнически заводо	101	101	107
Электроремонтни заводо	100,5	100,3	100,5
«Вторчермет» объединене	102	107	106
Цементни заводо	89	89	91
Грозненски аьшпбетона конструкцей заводо	100,3	96	96
Нохч-ГІалгІай карьероуправлене	100,0	96	102
Грозненски ремонтно-механически заводо	103	102	107
«Чечингсельстрой» треста аьшпбетона конструкцей заводо	101	100,0	102
ГІишлой материалийн гІишлой индустрен Аргунски комбинато.	100,1	100,1	98
«Чечингушводстрой» гІишлошъеча управлене Аргунски аьшпбетона изделей заводо	108	104	93
«Чечингушводстрой» гІишлошъеча управлене ремонтно-механически мастерскойе	100,0	100,0	90
Карабулакски рудни йоаш материалаш йоахачеи чийнйоахачеи заводо	114	101	103
Хьун боахама управлене	106	107	98
«Автоспецоборудование» яхача опытно-экспериментальни заводо	104	105	107
Транспортни средстваша технически гІулакх дареи ремонт дреи Грозненски производственни объединене	108	108	101
Назрановски трикотажни фабрика	101	97	97
Швейни производственни объединене	109	101	100,5
Кога гІирс беча фабрика	104	109	108
Грозненски генарий даьтта доаккхача заводо	104	105	106
Шекар доаккхача заводо	120	101	100,0
«Консерплодоовощ» яхача Нохч-ГІалгІай производственни аграрно-промышленно торгови объединене	100,6	99,0	107
Дуах доаккхача комбинато	114	105	103
Шурий промышленноста объединене	103	104	104
«Чечингушвино» объединене	104	100,9	100,8
Нохч-ГІалгІай ялата продуктий производственни управлене	103	104	100,2
Грозненски экспериментально-механически заводо	100,9	104	104
«Сельхозтехника» яхача республикански объединене	104	103	103
«Металлотара» заводо	102	103	109
Протезно - ортопедически предприяте	105	100,0	100,0
БІаргий са доацарий общество	101	101	102
Къорен меттазен барий общество	101	101	105
Издательствай, полиграфи книжни торговле гІулакхашта йолча управлене	103	105	107
«Чечингушпромстройматериалы» производственни объединене	100,9	101	99,0
Кхачан промышленноста министерство	108	104	103
Моттигерча промышленноста министерство	101	95	99,0

Нохч-ГІалгІай АССР Статуправлени.

ВАЙ ЗАМАНХО

ДОЯРКА ТВОРЧЕСКИ ТОЛАМ

Сег мел вах а дицлургдоацаш хул цхьадола віашагІкхетар. Иштта, сона хІанз а тІехь дагайоагІаш я Украине, Киевски областа, Васильковски района «Ленински шлях» яхача колхозе хьалха са хинна командировка. Тхьо шу хьалха а доашаш, селхан хилча санна хет сона из.

...Редакце сайна еннача заданеша дувзадена мел дола гІулакхаш йисте а даьха, се дІаводаш колхоза председатель волча дІачувахар со. Тхо къамаьл деш дагІаш кабинете сихха хьачуьльар цІийена басилгаш а йолаш лакха доацача нийсарча дегІаро йоІ. Цхьан хІамо корзагІъьеккха яр из.

— Іохо, Маша, хьадувца, фу хиниад? — аьлар председатела.

— Ферме доярка а йолаш болх бе безам ба са. ХІаьта бригадира могаргдац хьона аьаш дІазнац, — раьза а йоацаш аьлар цо.

— Са хІанз вуьийтта шу дальнад, доахан детта а хов сога, наьна цІатІа массаза новкъостал ду из.

Цхьай гІийлача дегІа бІарга хьежа председатела аьлар:

— Бригадир бакъ вий хой хьона? Ферме болх бе атта дац. Цигача сабари дезалш хила деза.

— МогаргдаІ Нахал воаІа я со?

— Дешара гІулакх мишта хургда хьа?

— Болх а беш дешаргда.

— Из дика да. ХІаьта а уйла е Іа, дІаккоачаргбий массанахьа низ.

ЙоІ кхы тІехьашка яла безам боацаш йолга а хайно тІехьара раьза хилар колхоза председатель на ферме доярка дІаэца.

Из дІаяра я наьна шийна тІехьа цо наІ хьатІакъайлача веланъежар председатель:

— Маша Засуха я из. ЗІамига йолча хана деиз йовз сона из. Деналдолаш. тІехьашка яргІйоацаш йоІ я. Могарг хиларех — тем со...

Дукха ха йоацаш Киевс хилар со хьайбаш леладерий республикански совещание. Цхьо шолатІчуи тІехьа трибуна тІа хьатІабувл опыт йола специалисташ. Совещанье председатель волчо хоам бир:

— Доа лу СССР Паччахьалкхен преме лауреата, Киевски областа «Терезино» яхача боахама маппитшца доахан деттача оператора Засуха Мария Яковлевнана.

Трибуна тІа хьатІальначо къонача кхалсаго зале чу бІарг Іочу а лекха аьлар:

— ЧІоагІа раьза йолаш шуга дІахоийт аз тха боахама хьайбаш леладерашта тІаййна хинна декхараш кхоачашдаьлга. Аз а кхоачашдаьа айса дейна дош: сайна тІачІоагІбаь хинначи 110 Іаттагара 550 тонн шура яьккхай.

Зале тІоараш техар.

ХьалхашкарІа мутІаре вагІар со из сайна мичахьа бІаргайнай дагайвгацар? Хоза юхь, Іаьрка дІа са дальркха цІанкъмамаш майрра бІахьожар... Цу хана хинна Маша Засуха я хьоцІ яр!

Бакъда, из а, тхьо шу хьалха «Ленински шлях» цІерагІча колхоза председатела кабинете сона бІаргаяйна йоІ. Цу шерашка ше яьххача бесса, кхы тІехьашка ца йолаш доярквй професси караерзаеш хиннай Маша. Из массаза а хиннай кердача техникана, балха кердача методашта тІакхувш. Цун из оамал къаьстта накъа яьлар «Терезино» яхача опытни боахаме. «Тандем» яхача доахан деттача кердача установке болх бе безам а этта шоай колхоера шига балха яхар из. Из установка караерзаеш Марияс шийна хьалхашка декхар оттадир: шийна тІачІоагІбаьча 100 Іаттагара 450 тонн шура я йоаккхаш, цІи хезача Прибалтикерча доярках, Социалистически Къахьегама Турпалхочо Л. Пейнса доахача хьокхамашта гарга яхаьа. Шийнаах тешаш яр из: ше хьалхеньяр продуктивность лакха йолча доаланий группа, кердача технологеца деттаргдолаш Іомадаьлар уж. Иштта, ше яхан а деш 454 тонн шура яьккхар цо. ХІаьта а по шийга аьлар: ас йиш мел яр даь даьннадац, толамаш кхы а лакхагІа хила йиш я. Партийно-боахама активе къамаьл деш Засухас дош делар Сийлахьча Октябра 60 шу дизара сайна хетаь 110 Іаттагара 506 тонн шура йоаккхаргья, хІара центнер шурийга дІадодар 2,6 саг-сахьат кІелнгагІа дІа а дохийташ.

— Майра заявлени, — аьлар цунга.

— Ерригсоюзни рекордий боарамга дІакхоач-кх хьо из иштта хуле... Бакъда, Марияс тІанйца декхараш атта дацар. ХІаьта, кхы из а хинна яц атто лехаш. Къахьегама тІера а йолаш, хьинаре баьча балхо аьттув баьккхар доярка.

Дуща дезаш дац, юбилейни шу Засухана атта ца хилар. бакъда ше дейна дош-и кхоачашдир цо. Юртбоахама шу чаккдоаллаш шийна тІачІоагІбаьча 110 Іаттагара 510 тонн шура яьккхар цо. Башха дика оамалаш бІаргаяйтар къоначча доаркас, царна юкъе эттара хьалха дикагІча технологех пайда а эцаш. Ший масалца Мария Засухас шІаьака а дІахьекхар «Тандем» яхача установка тІа цхьан балха дийнахьа (цун режим — шозза детталгеи дІа на декхаш леладелгеи) доахан дІа а дийхна, кхозза детташ массаза леладьча установка тІа хиппачул шозза дукхагІа доахан детта йиш йоле.

Новзаш йолча доярка говзала ший «къайленаш» а я. Масала, цуннь дика йовз ший 110 «буренушкай» хІарапе башхало, хІаьта уж детта оборудованеш, балха майдаш массаза а цІена а лоаттаю.

Цун балха ди ворхІ сахьат да. Из йийсса шин дакъе — Іуйрийнен сайрийнен — дий къаяд. Цун хІара дакъа, республикански совещане трибуна тІара Марияс дийцача тайпара, творчестваx диза да.

Николай МОИСЕЕНКО,
АПН корр.

ТІЕХЬАБУСАРАШ БОАЦАШ БУ БОЛХ «КАЗ»-о

ГРУЗИНСКИ ССР. Пятилетка дуьлагІча шера ІІ квартале баьча балха итогетІа Г. К. Орджоникидзе цІерагІча Кутаисски автомобильни завода коллективо віиштта 20-олагІа СССР автомобильни промышленноста Министерствай отраслеви профсоюза ЦК-ан карара карa тела ЦІе байрах яьккхай. Завода керттерча продукцепа — «КАЗ-608В» яхача автотягачта — паччахьалкхен дикале Знак еннай. ХІанз кутаиссий 68,5 процент продукце тІалатт сий дола ихиевбарг.

«ТІехьа вусаш уллув цхьаккха а хургвоацаш!» яхача девизагІа болх беш ба коммунисташ. Дукхха мероприятеш чакхъяхар къона производственникаш кадрови специалисташта тІачІоагІбархьехамичий Совето бернате болх бар, профессиональни говзали квалификации лакхъю массаза кураш, социалистически яхьа эффективности гласности бахьан долаш балха нормех ца лоархІабеш бола болхлой бац предприяте.

ХІанзле а ІІ пятилетка счет хьийнлай 130 автозаводцаша, хІаьта кхо бІаь совгІчар шоай балха календара тІа 1980 шу латт.

Инструментально - штамповочни цеха участкашта юкъерча социалистически яхьа итогаш хІара денна ю.

СУРТАШ ТІА: 1. Цеха партийни организаце секретарь Д. Долидзе, коммунисташ цеховой яхьа штаба членаш токарь Н. Калидзе, слесарь-сборщик А. Квавадзе, токарь М. Месхи (аьттехьара аьрдехьа).

2. «КАЗ-44302/9378» яхача кутаисски автозаводций керда машин тохкаш я.

С. ЭДИШКРАШВИЛЕ
сурташ.
ТАСС фотохроника.

ГОВЗАЛИ ДИКАЛИ

Итт шу мара дац № 4 йола ателье болх беш йола. Бакъда цу чу боагІаш бараша лоархІаш я из. Из иштта хилийтара дукха къахьийгад ателье заведующе Г. Х. Тумгоевас.

Укхаза болх беш яр къахьегам безаши бәрг тайнен коллектив я. Из хьахьонх коллектива дукхаха хана дена «Коммунистически къахьегама ударник» яха цІи делаеш хиларо, хІаьта дукха хе йоацаш городерча ательешта юкъе лелаеча социалистически яхье кхоалагІа моттиг яьккхар коллективо.

Нохч - ГІалгІай АССР бытовой гІулакхий министерство «Производства культура лакха леларах» грамота еннай цунна.

Дика къахьегаш ба укхаза маІача наьха бербхьаш тегача бригада бригадир Габриелян Евгения, закройщица Сатуева Раиса, иштта кхыбараш. Клиентий заказаш цар массала ший ханнахьеи дикеи кхоачашду. № 4 йолча ателье коллективо дикa толамаш доах паччахьалкхен планаш кхоачашъеча а.

Н. МАРЗИЕВ.

ДУНЕН ХАЛКЪАШТА ЮКЪЕ ВІАШИ ЦХЬАНА ГІУЛАКХАШ ЛЕЛАДАР

ЭНЕРГЕТИЧЕСКИ ПРОБЛЕМА КЪОАСТАЯРГА БОДАЧА НАЬКЪАГІА

Мехкдаьтта мах кхы а лакхбаларо, из тІа-тІа дукхагІа віаш хиларо дьайча «мехкдаьтта психозо» корзагІа даьккхад малхбузен дуне. Энергетика дакъерча специалисташе йиш еха а болаш мукІарло ду малхбузен мехкашта эшача мехкдаьттах дунен мехкдаьтта рынке пхи процент гаргга дар тоьаш дац яхаш. Цу хьале алхха экономически хиниа а Іеш мехкдаьтта бахьанце монополеша шоашта ма могга хьалхье а беш къиза тІом дІаболабаьб. Цхьацца бараш хІанзле гера эгадеш ба, «мехкдаьтта къашташ лоралара» экспедиционни низаш віашагІдехнаш латт.

Мехкдаьттах дола дош иштта ира латтача хана тІа-тІа дукхагІа хьахоз энергетически проблемаш віашагІтехача дунен халкъашта юкъерча низий новкъосталца къоастаяра тІехьа кхайнарал ду оазаш. «Штутгартер цайтунга» хоам ма барра, Японе водаш Москве лоацача хана сецача малхбузенгерманскн канцлера Гельмут Шмидта советски кулгалхоща къамаьл деш энергетика проблемаш къоастаяра хьакъехьарча дунен халкъашта юкъерча дискуссена малхбоаленевропейски мехкаш юкъедахар ше лоаш хилар дІакхайкадир. Цуьна дувзаденна, дІахо язду газето, боккха лоархІам болаш я транспорта, энергетика, говазьара Іалам лорадара дешашта хетаь юкъаревропейски совещани гулъяра Л. И. Брежнева енна предложени. 1980 е 1981 шера энергетиках йола цу тайпара юкъаревропейски совещани гулъяра канцлер дукхаьлвац. КІора нийсса атомни энергех а шерри пайда эцара тІеерзаяь советски энергетически программ нийса хеташ ва Шмидт.

Таханарча ден энергетически гІулаккаш дувцаш, йІаьххача хана дуне доагоря кризисах кІалхардаккхар дукхьа. Токио гулбелла хинна малхбузен керттерча ворхІ мехка кулгалхой энергетически проблемаш къоастаяре. Энергетика дакъера керда технологеш кийчъяра дунен халкъашта юкъе віаши цхьана гІулакхаш леладанза дарг ца хилар шоай деклараце тІа белгалдаьккханза баланзар.

ХІаьта Советски Союзах аьлча, цо цкъа санна дукхаза а дІакхайкадьд энергетика дакъе дунен халкъашта юкъе віаши цхьана гІулакхаш леладара ше тІехьа хилар. Экономически новкъостал дара Совете гІолла цу дакъе геттара бернате віаши цхьана гІулакхаш леладе йиш йолга дІахьехад цо. Доагора - энергетически комплекс дегІайоалаеча цхьана оттаяь йоккхий мероприятеш чакхъяхар бахьан долаш капиталистически экономикана доккха зе деш йола энергетически кризис ялар фуд из хоаш дунен промышленни дегІаеначи зоне СЭВ-а членаш-мехкаш мара дац.

Социалистически содружества кхыдола мехкаш санна мара доагора традиционни тайпай запасаш йоккхий яр аьлна Советски Союз из къаьхийтац энерге кердатайпаш сихха карадерзадара, беррига энергетически боахама ойлан тІара технически реконструкци яра тІадерзадьь Іилма технически тохкамаши опытни балхаши дегІаккхувлар дукха доккхий гІулакхаш чакхдаха дезаш хилярах. Хальа боахам чІоагІа дегІаберах а віаши цхьана гІулакхаш леладара опытах а кот гІоргола а еш вежарашка долча мехкаша барт баьб йоаккхийча промышленни масштабех атомни энергетика дегІаккхуала аьнна. 1990 шу хьатІакхоачаш Советски Союзо техникически новкъостал а деш СЭВ-ане чудоагІача европейски мехкашка. Кубе 37 миллион киловатт низ бола атомни электростанцеш. ХІаьта вежарашка долча мехкашта йиъ-йиъ миллион киловатт электроэнерги дургйола СССР малхбузен районашка пхиъ АЭС хьалъергья.

ХІанз массанена а шахара хов Лаьттан энергоресурсаш бух боацаш йоацилга. Эттара хьалха из эла доагІа 20 шера е геттара таьна доалла а 30 шера кхоачадала йиш йолча мехкдаьттахи газахи. ХІаьта хоаш ма дий, химически промышленноста кхьча доакъоштеи из мах баь эаргвоаца бийдал хилярах тарра кхоачарча обществена из эшаргдолга. Советски Іилмахошта хетачох хІанзлуьх сахьате доагора традиционни тайпай ма могга кхоамбеча, энерге кераа моттигаш караерзаинза эаргдац. СССР Іилмай Академе президента, энергетика дакъерча воккхача специалиста Александров Анатолий Петровича хетачох, нагахьа санна пайса энергетически политика чакхіоаз. Іилмаеи техникаеи карагІдаьнарех йиза пайда эцадамле тотальни энергетически кризисах кІалхаръергьл. Атомни энергетика а хІанз тІехьа дуген шортта болча цІаро э, ма дарра аьлча. Торо лу энергетика кердача тайпара віаштІехьъяьккха, хІаьта газаьшрта перспективага диллача мехкдаьттеи гази энергопотребленех йизза мукъаьякха. Укхаза ІалабматИ дукха віаши цхьана гІулакхаш а леладеш де йиш йолаш да.

Дукхача мехкашка Іалбмате доккхий Іилман тохкамаш ду термоядерни синтеза дакъе, хІаьта из энерге бухбоаца хьаст хила йиш йолаш а я. Бакъда, из энерги яккха атта дац. КараІомадс геттара хала долча фольга тІа дувцача салхазара тара я из бахьъа, цкъа бе кхача аьлча сага даим дагаданттар дииза кхоачашдергдолаш а я.

Цу дакъе хьалхашта гІа бахьккдараш советски Іилмахой ба И. В. Курчатова цІерагІча атомни энерге Институте хьаьий «Токамак» (токкамера магнитни катушкаш) яхь камера. Термоядерни реакторга доалара аттара чІоагІагІа аьттув болаш йола из доазол дехьа чІоагІа дика доархІаш я. Цу тайпара йола йоккхий экспериментальни установкаш вай мехка меттел хьаьий Америке Японе а. Хьалхеш лаьт «Токамак» - «Джет» яха віашагІтеха европейски установкаш. Тахан планета тІа болх беш а «Токамак» санна йола 50 гаргга установка. Цхьабакъда, объективни хьалаша, тохкамаши шоаш дІадех кхы а низ болашагІа йола кхетадеш ма хиллара, наьха кхы а езагІа йола установкаш хьальелга. Цхьан паччахьалкхен дІавахийта низ ца кхача мегаш дола дукха а миллиардаш ахча эш цу гІулакха.

ДІадахача шера бІаьсти дІал дечa термоядерни синтеза инженерия торонаш хьахьохкаргйола «Токамака» хьасапера дунен халкъашта юкъера экспериментальни реактор хьаьа аьнна атомни энерге Дунен халкъашта юкъерча агентства (МАГАТЭ-га) предложени дьар советски Іилмахоша. Из раьза хинна хьалаьцар кхьча мехкий Іилмахоша СССР, США, Евроатома мехкий, Японе викалаш юкъе а болаш дунен халкъашта юкъерча «Токамака» проект оттаяра специалистий болхлой группа віашагІьелай.

Тайп-тайпарча мехкий низаш віашагІтохаро дагерІа хилийта ца Іеш сих а дергда термоядерни установка хьалъяра балхаш. Советски Іилмахошта хетачох хІанзачул тІехьагІа 10 шу даьлча инженерно - технически балхах хьахиннап довзаш хургда цул тІехьагІа — промышленни реакторах хулар а довзаш. Хетаргахьа вай бІаьшерене хьахилча еза эгара хьалхара термоядерни электростанци. Машара хьашттий дукха геттара боккха низ болча энерге хьаса маша пайда эца беза хьахьоакаргда цо, хІаьта адамаш хьалхе чура цІенъдаь дІадоаккхаргда энергетически ресурсашта доазув оттаде дезаш.

Из ІалабматИ йоккха дунен халкъашта юкъера проект кхоачашъелга, кхетадеш ма хиллара, дукхагІча дакъе тийша да дунен халкъашта юкъера хьал дегІа дарах, кхохкам кІаьдбарьи машарен гІулакх дІахьалташкатьа дахарах.

Глеб СПИРИДОНОВ,
АПН политически обозреватель.

ЙОАКХО ЯРГА ХЬЕЖЖА

Массехк ди хьалха ка бола ялат чуийца даьлпад тха совхозе. План 2460 тонн йолаш пачхьалкхенна дIачуденнад 2750 тонн. Фуна лаьрхIа тхоашта мел эша кIа дIаоттадаьд оаха. Укх шера санна гIулакхаш вIаштIехь а долаш ялат дика чуэцилга хиннадац тха совхозе хьалха дIанхача ханашка. 14 дийнахьа чуийцад 3200 гектара тIара кIа. Белгалданкха деза, цу юкъа йоачан а йолаш болх бе йиш а йоацаш денош цха хинна-хинна.

Юкъера лаьрхIача хIара гектаро еннар 18 центнер я. План а ишттa яр. ДIанхача шерашка хьалхе лерттIа кийчо еш цаь хилларах ялат чуэцара гIулакхаш эсала лелаш хиннад. Укх шера цу тайпара гIалаташ кхы ца далийтар духьа хьалхе а кийчо йир оаха комбайнашта, автомобилашта, тракторашта, кхыча техникана тоха дезача тайпара кулг а тохаш. Цул тIехьагIа ипатовний методагIа комплексни отрядаш вIашагIъехкар. Цхьан отрядаца яр 12 комбайн, 12 автомобиль, «техничка» яха машин, 35 саго хIама дна йиш йола тIехьайиза лелаю столови. Цу мехотряда кулгалде оттавир парткома секретарь Мислауров Хьусейна Увайс. Из отряд 1300 гектара тIара кIа чуэца дезаш яр. ШоллагIйола мехотряд вIашагIъеллар совхоза керттера агроном Газдиев Японций Ахьмад начальникалла а хьожавеш. Цу мехотряде яр 18 комбайн, кхай тIара ялат дIанхахьара кийчъяь иттех лафеташ тIехьа йола К-701, М-150 яха ниэ бола тракторащ, цхьоалагIча отряде яр санна стеловы, «техничкай». ШоллагIча отрядо кIа чуэца дезаш дар 1900 гектара тIара. Шинна а мехотрядера механизатораша хьинаре къахьегарах сиха ка бола ялат чуда вIаштIехьдаьлар, хьуъкъам чуэца «Экажевский» совхоза новкъостал де а кхоабир. Цига а дина балхаш дир цар.

Укх шера ялат оаха чуийцар кхычахьара автомобилаш а ца ехаш. ХIаьта соахка ка бола ялат чуэца совхоза новкъостал деш кхыча боахамашкара 20—25 машин хилар. Из гIулакх иштта дика чакхдаккха тха вIаштIехьдалийтар К-701, Т-150 маркех йолча трактораша. ТIехьа массехк лафет а тесе царех хIаране кхай тIара хьатта кхаь машино дIахьош хинна ялат дIахьора. Цул совгIа цу гIулакхо 45—50 автомобиль мукъаьлийтар. ХIаьта болх иштта вIаштIехьбаккхаро совхоза дика пайда а бир.

«1979 шера хьункъам чуэцилга, юртбоахама продукташ доакъари кийчделга Iалашдара а 1979—1980 шерашка хьайбаш толаме Iаьгара дахара а кхы тIа де дезача гIулакхий хьакъехьа» КПСС ЦК, СССР Министрий Совето баьча соцамо хьаахьеххача тайпара, совхоза балхаш тоадеча юкъе доккха дакъа доацаш я тха совхоза партийни организаци. Цунна юкъе ва 78 коммунист. Эггара бехктоккхамеча моттигашка бола бераш кертерча даькъе коммунисташ ба. Парткомо аь решени кхоачаш а еш мехотрядашта доалде оттабир коммунисташ, вIашагIъехкар партгруппаш. Царех ши группа мехотрядашка яр, кхоалагIъяр — хьатта. Парткома инициативагIа халкъа тIахьожама посташ а яхкаяр цу мехотрядашкен хьаттен. Цар а партгруппаша а тIахьожам лоаттабора комбайнерашкен, тракторасташкен, шоферашкен сацар доацаш балхаш дара, ялат ца дайтара, хьадени дола балхаш сихен дижен хилийтара.

Къахьегаш боахиача цахьа хьашташ дика кхоачашде а вIаштIехьдаьлар тIа. Iуйрийнен делкъийнен дукх юкъе к долаш, маьха даресIа а болаш, чам бола кхача лоаттабора. Дийнахьа механизатораша баь болх, цар дахьа еланеш мел да хоргдолаш учет лелайора, яхьа юкъе котбаьшнарашта ахчаи премеш телар.

Ка бола ялат чуэца доладале оттадаьдар дийнахьара балха нормаш 150 процент совгIа кхоачашъяьча хIара комбайнера 10 сом преми лургйолаш, 200 процент яьчоа — 20 сом. ХIара балха ди чакх массаза дала итог йора. Цунга хьенока балха нормаш оттабаьча боарамагIа тIехкхоачашъяьча механизаторашта йоагIа премеш а лора. Цул совгIа яхье котало яьккхачун комбайна, автомобила, трактора тIа цIе вымпелаш IотIайоагIар. хIаьта цар даь балхаш дуаццаш а, уж хестабеш а «молни» арахецар.

Мукъа ха йолча хана лешa керда газеташ журналаш дар, кIаьдвалар дIадаккха безам болаш вар луча йиш болаш душ а яр хIара отряде цхьатарра кхо саг дIаотташ. Делкъийга механизатораша хIама дуача хана йоагIар райю автолавка, наха эшараш а дахьаш. Цудухьа хьинар айденна къахьийгар совхоза механизатораша. КIа чуэцача хана дика балхаш деш белгалбаьннаб дукха комбайнераш. Царна юкъе ва Оздоев Юнус, Газдиев Iусман, Бабхоев Iаддрахман, Амхадовгlар дан вовIн — Даудин Iалихадин, Котиев Ваха, кхыбераш.

Укх шера гурахьа 5000 гектара тIа ялат дIаде лерхI оаха. Из 1800 гектар дуккагIа хул укх шера оаха чуийцачул. Укх деношка оахаш ялат лаьтта, дIале фу кийчдеш болхлой боалх. Иштта, дега боккха тоам хулаш дIадоах тха совхоза гIуланхаш. Тешаме да тIадоагIача шера тха совхоза балхIа толамаш кхы а динагIа хургхилар.

М. ЛЬЯНОВ,
«Назрановский» совхоза директор.

ШОАЙ ДЕША ДАЙ БА

ИттлагIча пятилетка укх диълагIча шера шоай хьинар кхо ца деш къахьегаш бе № 2 йолча Грозненски гIишлои-материални комбината болхлой. Карара шу дIадолалуш коллективо социалистически декхараш тIаийцар укх шера планал совгIа 50 эзар сома товари продукци мукъалъяккха, хIаьта ялхха дIабахача ворхI бетта цар заданел тIех маьлалъяьккха продукци 150 эзар сома я.

Комбината коллективо тIаийцача декхарех да къахьегама овсарле 0,1 процентага кхоачаш лакхъелга, ворхI бетта из лакхъялар 0,8 процентага кхьчад. Иштта лаьрхIадар еттача кирпишнех юхс юсача отходех шамот хьее торо лургйола помбельно-дробильни установка болх бе йолалийта. Из а кIанзле кхоачашдаьд. Цупах боккха пайда боал. Хьалха кагъенна, оатвенна мел хинна кирпишк дIахкувсаш хиннасле. хIана цу установка уж ерригаш а яхье шоаллагIа кирпишк хьае мара ца еаш кийчъяь. ХIаьта хьалха гаьнара гIуми топпари тIаккхахьа безаш хиннар аттача довзйх цо, хIана аьлча, царин меттел пайда кийбу установка оатача отходех хьаеча шамотах. Белгалданкха доагIа, цу шамотах юха хьаь кирпишк цIи чакх ца ялийтара. чIоагIагIа хулга.

Социалистически декхарегIа коллектив ворхI бетта шоавтъа керда болхло Iомаве, тIаьь пхийтта болхлочун квалификаци лакхъе, итт болхлочуна смежни профессеш караерзайита езаш яр. Из цох лоархIаьь Iнйнаяц. Иштта кхоачашдаьд инженерно-технически балхахоша 30 личний творчески план вIаштIехьъякха езаш хинна декхар а.

Коллектив дика лоархIаю кхомбарси хьурматдаран гIулаккхех. Цо вIамига дар, доккха дар аьнна шоай хIама лорадy. Цудухьа ка яьлар условий доагор тIаьь пхийтта тонни электроэнерги 25 эзар киловатт-сахьати кхое дош деннача условий доагор бIаь ткъаь ворхI тонни электроэнерги 117 эзар киловатт-сахьати кхос.

Цу толамашка къахьегамхой кхувлар да производства торонех биза пайда ийбелга, шоаш арахецача продукцега дIадодар ма хулла кIеангде гIертилга, балха тIа толамаш дахара дIоагIа а хинна дIаэттача социалистически яхьа формаш эргайоахаш дегIакхувлилга. иштта цхыдола дика гIуланхаш. Продукцега дIадодар кIеангду ьынача белгалдаха доагIа цу тIехьа коллективо даьха толамаш. Арахецача продукцега дIабода мах их шера пхи эзар сома кIеангбе, планал совгIа кхы тIа а пачхьалкхенна 10 эзар сом пайда бе лаьрхIача продукцега дIабода мах ялк эзар сом кIезиг в беш пачхьалкхенна пхьайтта эзар сом пайда а беш кхоачашдаьд комбината коллективо ше тIаийца декхараш. Наха эша товараш арахецара план 102,9 процент кхоачашъяьй.

Къаьстта эла доагIа къахьегам тIа дика хьоахамаш а доахаш шоаща цхьана болх беш болча къонабараштех керда балха баьхачарнен хьоахам телаш болча боахлоех. Уж ба хIанзле пятилетка диъалагIча шера плаш кхоачаш а яь 1980-ча шера чотагIа къахьегаш бола выставщикаш Баматгириев Дела, Онищенко Николай, садчица Даудова Марха, выставщикаш С. Ахматханов, К. Наливкин, М. Матаев, иштта кхыбараш.

Цераш лахачар а цар новкъостаща а шоай балха декхараш кхоачашдарал совгIа доккха дакъа лоац комбината общественни вахаре, гIо ду къонача къахьегамхошта балха товсал караерзайе. Иштта дакъа лоац царIъехамчий Совете а.

Комбинато доахача дикача толмашца цхьана цкгара кхоачамбоцераш ца хьодхадиче нийса хургдацар. Кхоччамбоацар да етта кирпишк арахецилга лаьгIо делилга. Комбинато продукци арахецара планаш а социалистически декхараш а кхоачаш а, кхы тIо тIехкхоачаш а ду, бакъда, из карагIдоал битуми кьакхат арахецилга тIехдика лелара чотах. Кирпишк арахецара гIуланхаш готтара во лел ала йиш яц уккаха, уж кIезига мара тIехьабисац цу даьнъе. Бакъда, хаттар отт хьалхашка — хIанад из ишта? — аьле. Цу хаттара жоп луш комбината кулгалхоша йоах: «Ахкан замалахьа нийслу тхова уж санна дола гIулакхаш. Нах балхара дIабувл, хIаьта тха комбинате болх беш барех дукхагIа бараш юрташкара хьакхувла болхлой ба».

Из да а да лоархIам болаш бахьан. бакъда, из бахьан дIаданнахара а болхлой кадраш дIа-юха ца ювлийтара а цар болча бехктокхамех кIалхара билийта багIац комбината кулгалхой, партийни, профсоюзни организацеш. Хови да вай республике гIишлои-материални комбината лаьрхIа кадраш кийчъеш дешара заведенеш йоацилга. Цхьабакъда, цу бахьано бокъо лац комбината кулгалхошта партийни а профсоюзни а организацешта сатийна Iе. Цар шоаш лаха деза шоай производстве уж дешаш къоастадара дIоагIа. Болхлой Iомабара а уж шоаш болча балха хьехара а даькъе комбината кулгалхоша, общественни организацеш къахьегац ала йиш яц. Уж каст-каста юрташка ух болхлой балха хьеха, хIаьта керда балха баьхнарий а кIала болх беш барий а вахарен культурни хьалаш тоадара терко ю. Цхьабакъда, деш долчох кхоачам баь ца Iеш ма йоста оарцагIъяла еза комбината коллектив гIишлош хьалъеча чIоагIа эшаш йола материал — кирпишк — арахецилга алсамдаккхара а цун дикал тоаяра а. Иштта кIоаргбе беза балха тIара нах дIа-юхь ца бувлийтара, коллектив кхотаяра тIаберзабаь беш бола кхетама болх. ТIаьхка дIадаха вIаштIехьдаргва цар долаш дола кхоачамбоацараш.

Х. АУШЕВА.

Германчукерча юкъера школерча дукхача дешархоша «Шалинский» совхоза кхаьшина хьинаре къахьегаш дIахьо шоай аьхкенара каникулаш. Совхоза къахьегамхошта цар гIо-новкъостал ду оасар деча, ялат а бьцадараш а чуэцача, трактораша догIан хьисапе хий деттача къахьегаш.

СУРТА ТIА: хий деттача къахьегаш ва 9 классера дешархо Р. Дудаев цуж хьехархоча, совхоза динагIа вола болало, тракторист М. Дагиеви. Дийнахьа цар 8 гектар лаьтта хий тох, из шин ден норма я.

В. ДЗИСЯКА сурт.

КХО МИЛЛИОН ГАРГГА

ИттлагIча пятилетка диълагIча шера къахьегама зехте а этта хьабоагIача «Грозэнерго» шоллагIча йIовхала электроцентрала энергетикаша дика производствени толамаш даьхад.

Электрически йIовхален энерги яккхарен дIаахийтарен ворхI бетта заданеш толамца кхоачашъяьй цар. ВорхI бетта планал совгIа яьккхай кхо миллион гаргга киловатт-сахьат электроэнерги.

Из толам баккха ка яьннай еррига производствени звеньяй болх дика вIаштIехьбаьккха хилари оборудовацето болх байтара технологически режим нийса лелаяри балхан долаш.

Республиканск социалистически яхье итогегIа укх шера шоллагIча кхаргале баьча балхах ТЭЦ-2 коллективана хьалхара моттиги карара кара тела Цхе байракхи хьожайир.

Коллективо йоаржаьча социалистически яхье хьалхале лелаеш хьабоагIа сменай начальникаш А. Иванушкин, С. Валуев, асфальтировщик А. Мусаев, обдувщик Х. Хамидов, слесараш Н. Гудков Е. Ткачев, иштта кхыбераш.

Х. СУРУДЖАНЦ.

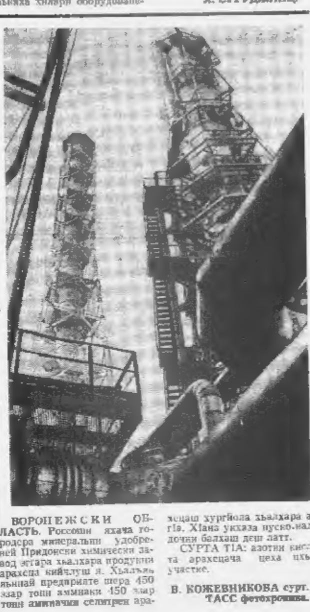

ВОРОНЕЖСКИ ОБЛАСТЬ. Россошин яхача городора минеральни удобреней Придонски химически завод эттара хьалхара продукци арахеца кийчлуш я. Хьалха яьннай предприяте шера 450 эзар тонн аммиаки 450 эзар тонн аммиачин селитрен арахецаш хургйола хьалхара агрегаташ. ХIана уккхаз а иско-налафочин болчу дешах латт.

СУРТА ТIА: азотни кислотан арахецача цеха цхьан участок.

В. КОЖЕВНИКОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

Доазол дехьара

СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ МЕХКАШКАРА ХОАМАШ

БЕРИЙ АССАМБЛЕИ

Шу доладеннача хана Софие хилар Болгаре 250 къонача музыканта дакъа а лоацаш дола доккха концерт. Программа керттерча померех баI, дагадоагIа сона, яр кулгалдеш дийтта шу даьнна Василий Димитров а волйи хиннача тIоццдарсаш лекхарий ансамбля выступлени. Цу концертагара дIайоладар тха мехка Дунен халкъашта юкъерча бери шера хетадаьча культурни гIулакхий цикл.

Шера чакхдаха лаьрхIарех керттердар хургда доаза «Машара байракх» йола Дунен халкъашта юкъера берий ассамблей. Из 15—25 августе хургьа Софие. Болгаре беза хьаьний бaь тIаьпарбa лаьттан ерригача мийнигашкара къона говзанчаш, хIаьта иштта бераштa лаьрхIа хIамаш язъю писателаш, художникаш, композитораш. Ассамблейца юзасина хьасларгья бераша дийхнача дизагIа долча суртий, скульптурай, графики йоккха выставка. Сценаш тIа ловзаргба къона артисташ, ашараш лекхаргья музыканташа, стихаш ешаргья поэташа. Хургья сакъердаме карнавалаш, хола экскурсеш. Бераш вIашагIдетталургда наха боваш болча болгарски а доазол дехьарча а культура говзанчаща.

ЧIоагIгIа рьза долаш кийчо йир болгарски бераша ассамблейна. ХIаране (юкъебоагIараш 14 шерал совгIа ха йолаш хила йиш яц) йиш ир ше дийхка сурташ, кийчдаь илли, дувцараш, стихотворенеш хьаькхийта. Берий творчества дикагIйола произведенеш хьахоржар иштта шнолашка а. ХIаьэзе а кийчдаь да цар хаварчар дийхнача суртаца иллюстраци яь дикагIйола 70 стихотворени тIайола сборник.

Дунен халкъашта юкъера берий шу са къонача мехкахоша кхы цхьалха дилургдоацача хIамеша а белгалдоаккх: царех хIаране дIайогIаргья га.

Димитр КОЛЕВ,
болгарски журналист (София-пресс —АПН).

АХКАН УНИВЕРСИТЕТАШ

Венгре 20 городе болх беш я знанеш йоаржаеча Общества вIашагIъехна ахкан университеташ лалаш праш. Занятей тематина тайп-тайпара я. Укхаза лекцеш еш эггара бIаргагIча дунен халкъашта юкъерча проблемаех, ВНР экономически политиках, гонахьара гои наматникаш лорадерах, хIаьта иштта педагогиках, литературах, искусствах.

Отпускаш эггара сихъенна ха яле а, университеташ дика наха тIаэдаш я

(АПН).

МИАТ ТАХАНИ 1990 ШЕРЕИ

35 эзар километр долхаш да МИАТ яхача монгольски авиакомпание фегара трансаш. Авиацех чурча лииелка пайда эцара гIулакха Советски Союз дIаьлча шоллагIа моттиг я МНР СЭВ членаш долча мехкашта юкъе. Оттаяь я 1990 шерага кхачча цa авиаци дегIаьхара план. Авиалиней дIеахал 30 процент тIаккхетаргда. Сига ухаргья дикагIа йола хIанзарча хана самолеташ, модернизаци еръя аэропорташта, масала фегарча кхечаIарашта Улан-Батора.

(АПН).

НИКАРАГУА. Сандино кIал тахан массанена а дикадIерагIча къам мукъадаккхара Фронта делегаце членаш Парижерча Никарагуа консульстве ФНОС байракх хетар хиннад: «наьха цIий мийина диктатора Сомоса режим 45 шера гарта доал даьчул тIехьагIа тIеранхессай». Керда вахар да царга хьежаш. Никарагуански халкъа сийрда кхоане бахьан долаш шоай вахар дIаденнад эзараш болча патриоташа.

Вайстон — ТАСС сурт.

АПН КОММЕНТАРЕШ

ЮХА А ВАШИНГТОНА «ЙОККХА ЖIОВ»

40 эзар американски тIема гIуланхера нах мехкдаьтта промыслаш хьалуапара йолча операцейтон «лесаленга гIолла лелен» Iомабаь баьннаб. Нагахьа санна Саудовски Арави мехкдаьтта востаннаш ца ег Iай, аьлу «Форчун» яхача журнало, «Саудовски бIу бозабе» тактически аннаге гIо а деш оарцагIйоахаргья американски 82-гIен 101-гIен дивизеш. «Персидски залива районе а кхыча йIайкача моттигашна а кризисни хьалаш» эттача сихха Iоткъам бара корпусаш» США сихъенна вIашагIйохкаш хилар бакълеш тешал дир дукха ха йоацаш Пентагоно. «Корпуса» йоккхал — 110 эзар саг, цунца чуйоагIаш хургья ВВС подразделенеш, авианосцаш, кхыдола кемаш.

Хьанна Iоткъам бе хьанах лата йоал «корпус»? США эскара штаба начальник хиннача, хIанз Европерча НАТО вIашагIтехача тIема низой керттерча командующе инарала Бернард Роджерса кхетаву пох: стратегически, политически а экономически США хьаштаьта «нхерам» тIаоттабе йиш йола, дунен райониш а юзцараш. Нагахьа санна «чрезвычайни хьалаш» долаш моттиг нийслойя, американски карателаш США-ра Малхбузехьарча Европе бовлабе йиш я. Цу тайпара хьалаш лаьрхIа йиш а моллагIча мехка американски позицеш мелъеш долча гIуланхех. США оборона министра Брауна мехкдаьттах лаьца из стратеги йоаш: Гаргарча Малхбоалехьара хьаухийтача мехкдаьттах тийша я США-и НАТО-и. Цудухьа «цигача конфликташта юкъе эза хила йиш я тха».

Бокъаьлдар аьлча, дуьцар да американцашa суверенни пачхьалкхенашка чугIорта безам болаш къовсамаш доакъилга. Дувцар да, наьха мехкдаьтта, наьха къаман ресурсаш США-с ший а лоархIаш, герза низаца доал де гIертилга. Цу тайпара йолча позицена рьза ба хIанз а «имперски» амбицех къаьста ца мога Европера цхьабараш а. Конфликт тохкаш йолча Лондонски институто кепатехай «Гаргарча Малхбоалерча мехкдаьтта кхерамале» яха доклад. Цу тIа тешаве гIерт, Англи тIема низаца Персидски залива зоне хилча цигача «кхерамале» Iалашъе новкъостал дергдар, ахаш. Доклада авторашта хетачох, Гаргарча Малхбоалехьа американски европейски тIема низаш дохийтаргдола чрезвычайни планаш оттае еза.

Уж планаш хIанз уттаеш а я. КIайча цIагIа лакхехьарча ведомствай юкъерча группай заседанеш хул. Цу чу боагIа къаман кхерамален Совета, госдепартамента, США оборона министерства вакалаш. Группо чIоагIгIа могаду Индийски океанен Персидски заливен американски тIема низаш хилар шерделга. Уж рекомендацеш чакхъякха «Нью-Йорк таймса» хетачох, хьагIадоагIача шера «цIаьхха а ца луш, хоалуш» чIоагIдолийтаргда американски тIема-форда а тIема-фсара а низаш. Пентагоно прикал деннад цу районе США бIу боаржабара йиш йолча оагIоний список оттае аьнна. Цу списка тIа чугIортара нивех пайда эцарал совгIа, Индийски океане массаза а хургйола флот дIанийсъелга а лаьттан тIарча базашка латта тIема самолеташ Персидски залива йистошка дадача мехкашка цахаддаш дIаухийтилга а да. Американски герз дохнара баьт бар а «Малхбуленна тIатайжа долча Гаргарча Малхбоалехьарча мехкашца» тIема даьхе планировани яра гIуланхаш кхы а чIоагIделга а белгалдаьккхад.

Iарбий кепайоазоно беча хоамах, США къаман кхерамален Совето дунха ха йоацаш чIоагIъяьй дипломаташа, тIема гIулакхаш тIарча наха, ЦРУ Иране тIема-политически американски позицеш юхаметтаоттаяра лаьрхIа кийчъяь программа. Вашингтон «лоацача хана юхаметта оттае» лерхIаш я цу мехкара ший кхиэни. «Юхаметтаоттае» лерхIаш я цу израильски разведкаца гIулакх леладе лерхI, цул совгIа, пайда эцаргба ЦРУ-и САВАК-ен агентех.

ТIема низаш алсамдоаккхилга, интервенце кхерам тIатувсилга вашингтонски ведомствашта юкъерча группо Индийски океанерчен Персидски заливерчен зоне лелаеча американски политика «дIерзе пункт» санна лерхI. Мичахьа дIера из? Разрядка эча оагIонна духьала, дунен халкъашта юкъера кхоккам чIоагIбеча тупинагахьа. Цу оагIорахьа лостам болаш дар Сомоса диктатура кIалхара яккха гIерташ «межамериканки низаш» вIашагIдохка яхаш США-с леладаь гIулакх а. Маневр чакхъдланзар — латиноамерикански мехкашатиганзар Никарагуа халкъа духьаларча интервенце дакъа лаца.

Е Гаргарча Малхбоалехьа, е Латински Америке, е Африке, е дунен тIарча моллагIча районерча наьха безам бац «канонеркий дипломате» замa юхайта. Вашингтонах тийша хиларах гIелал еш зама.

«Дейли телеграф» яхача английски газето белгалдаьккхар Гаргарча Малхбоалехьара кризис йоаярa американски «цIера командаш» вIашагIйохкара планаш «теттара шийла тIайнцар Iарбий столицашка», яхаш. Шийла? А, вгIаобахе, рьаьа боацаш. «ВIашагIкхийттача Штаташта,— дIахойт Ирана мехкдаьтта промышленноста министра Т. А. Карима, — отчет луш хила беза шоашта мехкдаьтта духхьал а «нуи» доагIаш аьлча и цIи ялара кхерам болаш хилара. Мехкдаьтта доахача моллагIча мехка духьала мичча бесса агресси йолайча ца дезар хургда из дIайолаьлчарна. Оаха ловргдац тхоий законин бокъонаш чакхйоахача тхона духьаленаш еш хилча, цунца цхьана мехкдаьтта политика сфере а».

Дунен жандарма гIулакхех вIалла дIакъаста ца мовш хIанз а США долча низашта из дIахайташ дек уж дешаш.

Э. ЧЕПОРОВ,
АПН политически обозреватель.

КХАЛНАХИ ФУТБОЛИ

Къылар деце а, футбол шортта я Бразиле. ТIехдаьккхи аьлнарг хургдац, шоатта дени кIирандийнахьи кхоалагIча даькъал кIезигагIа боаца бразильцаш стадионашка. Цхьний гIомараш тIа бургапа тIехьаудаш а лел. хIаьта вож яш дакъа ерригa уйла тIаяхийта цар ловзарга кхоажаш а да аьлча. Нагахьа бразилец хургвац, мелла ха яха из вале а, бургаца тIехьавада моттиг нийсъелча чам ца боаккхаш тIехваргвоьаш. Импровизировании майдаш массанахьа а я. хIаьта бургац йоацаш бусаш моттиг а хилац. Цхьабакъда, футбол алхха маIача наьха гIулакх да ала йиш йолаш дац тIеххьарча хана.

Бразильски кхалнаха дIаболабаьб футбольни майда тIа шоай маIача наьхачарна нийсса бокъонаш хилийтара тIехьара къовсам. Уж бергаш а тешабе гIерт футболкаши бутсаши маIача наьха привилеги хила йиш йоацаш хиларах. Дукха ха йоацаш кхалнаьха команда — АДПМ (тIема полице Спортивни общество) ца эцаш чакхдаьккхар шиъ 38-гIа дола вIашагIкхетар Кабо-Верде оалача городилгерча «Португезиньа» яхача кхалнаьха командал счет 15:0 йолаш кот а йоалаш. Ловзар чакхдаьтта полузащитница Лусияс аьлар, футбол кхалнаха лоалургдоаца спорта дакъа да яхаш дувца хабараш духхьал дунен хозагIа дола дакъа цу сакъердамеча ловзара юкъе ца дайта гIертача маIача наьха маневр мара кхы хIама дац.

«Сона хоза хет из ловзар, — йоах цо. — Долаш да хIама новкъа а доацаш кхалнаха дакъа лоацаш дола футболал халагIа дола ловзараш а. Масала, со Сан-Паулу штата кулгаца ловзаеча бургаца сборни командана юкъе ловзаш яр. хIаьта цунна юкъера хьальина футболе цIенхаштта лоайича мара а низар.

Сесаг а ши йоI а АДПМ команде ловзаш йолча тренера Жубына хетачох, футболе маIача нахапачул хагIа да кхалнахаш боах бе, «Уж сихбеннача хана геттара сабаре хила беза царна».

ТIема полице спортивни общества кхалнаьха команда футболах ловза кхо шу даьннад, цо де лерхIар да Бразильски спортивни конфедерацега кхалнахьа футбол къоабилъяйтилга. Цун ловзарга а футбола гIулакх кхалнаха цIенхаштта хьаллоацаш хиларга а дилача, цар вIаштIехьдаргда дагалаьцар кхоачашде.

Ю. РУБЛЕВСКИЙ,
ТАСС корреспондент.
Рио-де-Жанейро.

КЕРДАДАРАШ, СОБЫТЕШ, ФАКТАШ

МОХК АГАРА ПРОГНОЗ

Бокхха практически лоархӀам бола Ӏилман кердадар хьа а дийлла, 19 июле цунна регистраци яьй изобретенейн кердадар гучадаккхарен гӀуллакхашта йолча СССР Паччахьалкхен комитето.

Мохк мича хана агаргба къоастаделга тахан а Ӏилман проблемех халагӀтарех цаӀ я. Из къоастадарга бода керттера цикъ, Ӏилмахошта хетачох, — мохк агара «хоам беш» мел долчун йизза учет елга — хьалхагӀа лаьгӀо агар, лаьттан тӀа белгало ялар, геофизически полей параметраш хувцаялар, мохк ага кийчлуча хула хьидола хувцамаш.

ХӀанзарча Ӏилмана хетачох, мохк агаргхилар хьахьонк лоаман тӀоанашка кегадения доахкача доккха доацача Ӏургашеи лийлхача лаьттои. Чура низ хьалгӀертарца дукхагӀа а йоккхагӀа а хул уж белгалонаш. Лийлхача лаьттана йовиъаш уж белгалонаш миссел хилча гуш хул мохк агаргхилар.

ХьалхагӀа гучадаьккхадар цхьатаррарча кхыча хьалашка меллай хов дукхагӀча лоаман тӀоанашкара электрически духьале порашка латтача коачала боарамахи электропроводностахи хоаш хилар. Коачал е флюид, кӀезига е дукха йолаш хул, порашка 15—20 километр кӀоаргалга кхаччалца. Хьалха геттара кӀоаргача лоаман тӀоанашка электрически духьале практически хувца ца луш лерхӀар.

Из хувцалуш хиннай. Мадарра аьлча, кӀезигчу, хӀаьта из электрически духьале керда хиннача лаьттан лелхамашка коачал дӀа-са йодаш хиларда дувзаденна да. Цу хувцамий доккхал хьалхагӀа массехк процент хул, мохк ага болалуча хана иттанешка дӀа а кховчаш.

Электропроводность хувцаялар зуш йоакхха ха миссехи кӀирагара массехи беттага дӀанхоат мохк ага болабелалехьа. Мохк аьга баьнначул тӀехьагӀа духьале дӀанийслу.

Гучаьнна явлени бокхха Ӏилман а практическа а лоархӀам болаш я. Мохк агара тешшаме прогноз яра цхьаькха а гӀо баьккхиб, лаьттан чкъора динамика тахкара кхы а керда торонаш лехвй.

Вай мехка сейсмоактивни районашка лоаман тӀоанашкара электрически духьале миштта хувцалу хьажара практически пайда эца болабаьб низ болча МГД — генераторех, цар электромагнитни поле хьаст из хиларах тарра.

Эдуард ПРОХОРЕНКО.

ЮХАМЕТТАОТТАДЕРГДА

ЯНТАРНИ ЦӀА

Ленинградерча специалисташа - реставратораша юхаметтаоттаду Сийлахь-боккхача Дай-мехка тӀема шерашка дохадаь дӀадаьнкха хинна Пушкин яхача городерча Екатерининский двореце цӀихеза дола Янтарни цӀа. Г. С. Хохецке хьалхленца художникий группо кийчъяьй натуральни боарамал пхеза мара эӀамагӀа йоаца модель. Из ларде а лаьпо юхаметтаоттаергья XVIII бӀаьшерен архитектура шедевр.

Дерригга балхаш 1990 шера чакхдаха лаьрхӀад.

СУРТАШ ТӀА: 1. Янтарни цӀа юхаметтаоттадара балхаш деш болча ленинградски реставраторий группа; 2. Янтарни цӀен деталий модель.

Н. НАУМЕНКОВА сурташ. ТАСС фотохроника.

ИШТТА ХИЛАЦ ЛОАЛАХОЙ

«СелаӀад» яха Грознера берий ревмо-санаторийи Грозненски районии РСУ-н лоалахой ба. Саннторе хӀана яр миссел помещени хьатӀаергья, аьнна, договорах шоашта тӀанйцадар РСУ-с. 1978 шера из помещени хьал в аьлар. Хьалъьлар аьлча а, шолха вӀашгӀара даьча цӀенной пенаш хьалдегӀар, пенаш хьалдегӀа дале а, кхы даь хӀама дац, гӀишлой материалаш яй, яхош. Цхьабакъда, цу дарбал учреждене лаьтта тоашта хова, дина контора хьалъяьй РСУ кулгалхоша. ХӀана контора хьалхашка пилораме, бетономешалка оттае, гараш хьаелля лерхӀаш ба уж. ХӀаьта цу санаторе могашил тоаеш дола 85 бер ералдовла а ловза а, духхьел цхьа эӀамигича асфальта майда мара кхы моттиг йолаш дац. Цамогаш дола бераш шоай запятеш хьалхагӀа РСУ контора хиннача тишаеза цӀагӀа е соаш ба. Классашка тоъал сердал чуйгӀаш. уж цӀеноаш Ӏий шийла да. Уж кхоачаяоаларах хинно Ӏац укхаза грунтови хиш йисто хилар бахьан долаш санаторе бераш чуӀеш йола корпус лаьтта чуяхай. Пенаш лийлхад, тхов тӀара штукатурка Ӏоег. Цу дерригел совгӀа, РСУ-е хьатӀадаьча цӀеношта кӀала нийсъяннай йоах магистральни канализационни линии. Мичахьа хьийжаб проектировщикаш?

РСУ кулгалхоша дерригга а кхоачашдергда йоах, ха дӀаухаш латт. мала кхоачалурга уж «дергда», «ттоачашдергда», яхо хабараш?

М. ГАДАЕВ.

ДИКА КХАЪ

Чехословацки Халкъа Республика столице Праге 3—5 августе хилар «ДоттагӀал» яха социалистически мехкашта юкъера йӀгаза атлетиках йола матч. Цига дакъалоацаш хиннача Нохч-ГӀалгӀайчерча спортсменка, СССР спорта мастера Тузанкова Лилас 400 м. 51,85 секунд мара ха йоа ца ең едда матча чемпиона цӀи яьккхар.

Ше лакъо лоацача спортивни яьашка тӀехь-тӀехьагӀа доккхагӀа толамаш доахаш хьайоагӀа Лиля

А. БЕК.

МОГАШ ДИЙ ШО?..

ДУВЦАР

Кор пайзо, шерра гӀа боалаш водар Муса. «Декхха хӀама да ер-м! ЦӀи аьлча а дергдащ укхо дар! ДӀа ма кийккхарий ший гӀоргӀурай когаш а деттаьш, — ши-шийца лувра цунна тӀехьехе гӀерташ наг-нагахье ада дезаш хула керда доаладаь Мусай нускал Напсат. Город сомаьчнецар, хӀаьта сийнлуш латтача дунено хьенкайкадора керда дн доладала дукха хе ца йисалга.

— ХьатӀакхий яла яьй! — аьлар тӀехьайсача сесагага Мусас, цхьан юкъа юха а сеца.—Пхи минут мара ха йисаяц укхваза. — Юха а шерра гӀа боакилош волавелар из. «Фуд-хьогӀ цигача хиннар? Во болха-м дьра ба Хьасана бар а. Берашкеи барий берешхеи ерга хьоно аз цу шофера курсаш яхача дешара юха ма гӀо аьнна». Иштта уйлаш йоссар цу ахкен Ӏуйранна Мусай керта чу. Хьана кох бӀоагӀа тӀанхот, кӀалтӀара воал, массехк во дар доал шофера балкацаӀ! ХӀаьта Ӏоакал кога кӀал ма йоаллий. Хьено хов Лизайна цхьа хӀама хиннадий а? ДӀа а баха Ӏо ма хайшерий дуненна йистаӀа.

Уж ерриге сатем боаца уйлаш Мусай керта чу йоалаьар яр ши ди хьалха Магаданера ена телеграмма. Лоацца дар тӀаяздаьр: «Сиха переговораш Магадан 4 сахьт Москва 23 июль».

ХӀанз цу переговорашка секипалехье сихвенна водар Муса а цун сесаг а.

Бакъда, мошта сихвала везаш-м дацар гӀуллакх. Магадан хьалхалехьа цин сахьата ах сахьата букъ боацача дӀоьхача тӀендах даьча ӀаьагӀча гӀанда тӀа багӀа безаш хилар цар. Мусас дегахь Ӏомадаьдар цу гӀанда тӀа урсашца хьастамашца, къахе мрача эӀамошца яздаьр. «Укхаза хиннав Ӏаббас» — юха а цу йоазоне бӀарг тӀаьттар Мусай. «Ший даь чурта тӀа яздорий бакъаьлаь-м дьре дар из Ӏаббаса аь, ши шийца аьлар Мусас. Раьза вацар иза йийлар Ӏуйранара мерза наб, Магадан, аьнна цӀи йоаккхарг ерц аьнна чӀоагӀо йича санна агӀар телефонистка, набара матара ухаш Ӏункарелелар сесаг а. Са хулаш мара ца латте а нах дукхо бар переговорни пункте. «ДукхагӀбераш кхалнак ме бий ераш, цецаьнна уйле йора Мусас. Шоай договорех бахача моарошка кхча дайта ала баькка хургба ераш. Фу секьердам хургба аккарна моарош цӀагӀа Ӏохоешаш ца хилча, ахча ца кхача? Гой дӀа латтар ший йитиъача юкъе тӀа пунт басар а дилла латт...».

— Магаданега хьежар шолгӀча кабине чу гӀо! — Из кхаьккхайнадьача йиний оазо мехха Ӏеттача санна шиий уйлагӀа а ваьккха кхоссевелийттар Муса.

Массехк секунд ялалехьа «алло», «алло», яхаш цӀогӀа деттар цо, наг - нагахье трубка чу фо а тоаш. Цо деттача цӀогӀа сомаьхиха Напсат а хьачухьлар кабина чу, ший косынка а нийсдеш.

— Фу де воал хьо? Телефон йоацаш а дӀахоазерга Магадане бахачарна Ӏа детта цӀогӀа, аьлар Напсато, нах шоашта бӀарехьежийта а хоеш.

— Хоергдар-кх Ӏа ер мишта детт цигачара бараш са а боацаш хьа йишек найци бепара, — раьза воацаш бӀарехьежар Муса сесага. Цу хенна хьакезар цун гаьнара маӀаке сега оаз: «Алло, мала хьо?».

— Сон? — юха а цӀогӀа теҳар Мусас. — Со дьра ва Муса. Хьо малав?

— Со Хьасан ва. Ӏассалам Ӏалейкум, Муса!

— Ва Ӏалейкум салам!

— Фуд шугаьа да? — хаттар доладер найцо. — Могаш дий шо?

— Могаш да. Шо дий могаш? — юхадерзаде волавелар хаттар Муса а.

— ДӀаьуза тхо а. Боккхий наз бий могаш!

— Даьра ба-кх. Цхьа бехьан дӀа-м лел ужаш. Шо долча-м дн да мотт соне? — хьаттар Мусас.

— Укхаза шоллагӀа сахьт доаладеннад. Делкъел тӀехье я.

— Тхо долча-м Ӏуйре я. — Доцаза са даьккхар Мусас, ший йина наб юха дега е кхалар.

— Алло, Муса? Ер яьха хьоаца къамель де гӀерташ. ДӀалу аз трубка.

— ДӀала хӀаьта, — раьза хилар Муса. Цу минуте зезар цун йиший оаз.

— Муса, фуд вай цӀагӀа да?

— Даьра хӀама-м дац.

— Папа, могаш вий?

— Могаш ва, даьла хоастамца.

— Ӏаккха, мама?

— Мама а могаш я.

— Нускал фу деш да хьа? Могий укхан.

— Цамогаш хинна фу дергдар уклана-м. Укхаза юха латташ-м я ер набарах эле ца могаш. ДӀала хьой Ӏа? ДӀалу хьона.

Шоана кулгаца хьа а лаьца ларга тӀа тоӀайнр Напсато, маро хьекхоадаь трубка.

— Алло, Напсат! — хьаьвзар цунна маьра йиший оаз.— Фу деш я хьо? Могий хьона?

— Дика мог. Шугахь да фуд, йиш?

— Тхо-м цхьа бахьан дӀатъухар. Ер вежа хьоца къамель де гӀерташ, а телефон дӀаувзаеш.

— Напсат, во Напсат, мишта гӀулакх! Хьадувзаш кердадераш. Могий хьона! — ХӀанз къамаьла дер Хьасан вар, телефон сесагера цо хьамакхачоа таро дер гӀулаш.

— ДӀа-м хьува тхо. Шугахь да дий кӀамаӀ Могий шоена?

— ДӀалел тхо а. — Цул тӀехьагӀа тӀоа йийлар трубка чу. Мича ахар ца хоаш чйна дӀаьлар Хьасана оаз. ТӀаккхо хьакезар юха а къамаьл: «Йо!, йо!, кхы а ши минут»,— алаш дехар дора Хьасана. «Ха чакхъаьннай. Итт минут», аьлар гаьнарча йиний оазо, хӀаьта цул тӀехьагӀа, «тӀака аьнна дайра цар дувца къамаьл а. Напсато Ӏойиллар трубка. Мари сесаги арабаьлар кабина чура. Мусас доккхача, морех лаьккхача йоалаклаца дӀадоилар фоертаг а юха тӀа а доьнна хьоцар, Напсато, Ӏомаьчна кулга осмаца отта дӀанийсдора косынка.

— Къамеьл дирий оаш? — ела а къежа хаьттар телефонистка. — Дика ьакозарий?

— Дика хозар, — велакъежар Муса а. Араьлча доккха са даьккхар цо, цхьа вагон кӀора а боассабаь фоста араййолхача сего санна. — Фу йоахар цар? — хаьттар цо тӀехьа оразьннача сесагега.

— ХӀама-м яацар. Фуд малад йоахар. Могий шоаче йоахар.

— Аь, телефон сенна тахер - хьогӀ цар? — цецаьнча хьхесацар Муса. — Цхьа хӀама хиннадеца тоахарг-м яцар. — Из юла переговорни пунктo чуйийкхар. — ДӀазцал заказ, — аьлар цо телефонисткега. — Магадане сиха гӀоргйолаш телеграмма гел, хьатӀебехал уж къамаьл де...

БОКОВ Бембулат.

ОЛИМПИАДА-80 НАКЪАДОЛХАШ

ОЛИМПИАДА ТУРИСТСКИ НАЬКЪАШ

Олимпиада-80 хьаелла шерал кӀезигагӀа ха йисай. Ловзараш долча деношка вай мехка столице воагӀаргвола ах миллион гаргга турист тӀаэца кийчлуш ба москвичаш.

Путевкаех боагӀарий йоакхо ергья ВЦСПС туризмаш экскурсейи Центральни совето. Профсоюзий туристско - экскурсионни организацеша тӀа а эцаргва, гӀулакх а дергда Олимпиаде баьхкача доазол дехьарчеи вай мехкарчеи итташ эзараш болча туристашта. Цул совгӀа Москве бӀаьш эзараш нах боагӀаргба «Интуристой» «Спутник» яхача дунен халкъашта юкъерча туризма Бюроси бехарагӀа.

Олимпиада-80 йолча деношка доазол дехьарча цун доакъошхойн хьашийн йиш хургья спортсмений яхьашка хьежа ца Ӏеш, советски халкъа вахарга, эггара хьалха социализм хьалъяьча мехкага хьажа. Цунца дувзаденна профсоюзий туристско - экскурсионни организацеша хьашашта кийчъю лаьрхӀа олимпийски маршруташ.

Вай Даьхен столице туристаш хьожаргба Московски Кремлага, СССР халкъа боахама карагӀдаьннарий Выставке гӀоргба. Иштта уж хургба Подмосковье. Цига царна йовайтаргья гӀорбаьннача писателий, композиторий, художникий вахарцеи балхацеи ювзаенна моттигаш. Культурни программана юкъедоагӀа музейшка, театрашка, концертни залашка ухилга.

Москва — XXII Олимпийски ловзарий центр яйза на Ӏеш туристаш ухаргба Олимпийски парусни регата хургйолча Таллине, хӀаьта иштта подгруппашка Олимпийски турнира футбольни яхьаш хургйолча Киеве, Минске, Ленинграде.

Советски Союза кхыча городашка: Ташкенте, Бухаре, Хиве, Алма-Ате, Фрунзе, Ереване, Тбилисе, Баку баха йиш хургья доазол дехьара баьхкача хьаший. Хетаргахьа кӀезига ца хила мег Домбая а Приэльбрусья а курорташка, Кавказа а Крыма а Ӏаьрщача форда вилядашка салаӀа безам хургбараш.

Москвичий керттерча декхарех цаӀ да Олимпиада-80 баьхна хьаший фусамашца дика Ӏалашбар. Ловзараш дӀадоладалехьа Москве болх бе йолалургья архитекторий а инженерий а говзалга диллача шоаш моргаш дукха йоаца 13,3 эзар моттиг йола туристски комплексаш. Царех эггара йоккхагӀьар, 10 эзар сага лаьрхӀа 13-эза вӀаштӀардаьча пхе корпусах латтар, столицерча Ӏалаьмате хозача Измайловски паркана уллув хьалъяьй. Ши эзар моттиг йола 22-эза вӀаштӀаръяь гостинични комплекс Вернадскии, Ленински проспекташ вӀашагӀкхеттача хьалъеш я. Укхаза, города къулбехьен - малхбузене, урагӀдахад 33-эза вӀаштӀардаь туриста Центральни цӀа. Цу чу вахарга 1300 саг.

Керда гостиницаш хьалъю Ленинграде, Киеве, туристаш ухаргболча кхыча городашка.

Михаил КИСЕЛЕВ, Олимпиада-80 кийчъесталдара комиссе белхахоачие секретарь. (АПН).

ХӀАНА ЛЕКЪАБ «АЙН-СУЛТАН» ЯХА ХЬАСТ

Нисташа ядача палестински юрташка баха нах ца хьетадеш бар. фу бахьан долаш аллахӀ эгӀал а вазаь. Дукха хана дена лаьттан пелалечарна нах баь варговаца рунцъа—хий—телаш хилла, сизадола хьаст «Айн-Султан» хьалха хиша пиа боацаш хьагӀ хӀаша - бениаб ца хоеш. Ца кхетаро тӀехьагӀа кхерам тӀатессар. Цул бахьан дар гавна йоаццаш улдача Эрика яхача городе, из а Израила дӀалаьцача Иордана хиш Малхбузехьарча оагӀон тӀа я, базар тӀа бахача ахархошта «Айн-Фасаиль», «Эль-Оджа» яхача а дукхча къамолча а хьасташкара хий лелъалга хайна хилар.

Боагача лаьхо оппаковни апельсиновни гавнай сомаш а гӀанаш а докъадора. ахархой баланзар специалист-гидролог ца вийхача. Специалисто терким тӀа а бохийташ район тахка а техка аьлар: аллахӀ цу балийка гӀулакх долаш вац. бахьанаш лаьттара лека деза. Цо дийцар юхе дукха ха йоаццаза израильски военизированни поселени ера хана кӀоаргга артезиански цисквакинна язчкхаьга. Цар бохабьяб «Айн-Султана» а кхыча хьастий а йиа.

Цу тайпара дола гӀуллакхаш хилар Малхбузехьарча шувна тӀа дӀалийцача дукхача ютгбоехама районашка а. Шоай сомий бешамаш кӀалкхаьл яхана а лочкъадаь хий юхаметтаоттадара а палестински ахархоша керда скважиннаш ера лаьрхӀар. Оккупационни тьдало хордам болаша дийхкар цу тайпара «шоашта лоаш» делга. «Фу дича бакъахьа ла оаха?» — хаттар ахархоша. Цу хаттара израильски тӀема администраци сагота яц.

Из кало тӀаьттара бахьан чиновникаш - бюрократаш ледара хиларек Малхбузехьарча шувна тӀа лаьттан кӀалхара хий ца тоъалеш даш. Израильтянаша, ша мо шьара ха а хоеш, леладу из гӀулакх — Палестинера лаьтта леладераш тушке чу лахвара, боха торо ца хилийтар, шоай участок дӀа а хьесса, шоаш баьча моттигашкара нах дӀавахийтара. Бакъдар аьлча, из цхьа спосаб я (цкагӀа лаьтташ дӀадовлаччуша цхьана) хьалийна палестински лаьтташ керда израильски поселенеш яра «цӀендалга».

Палестински патриоташа доазот дехьарча прогрессивни болча специалисташца цхьана Малхбузехьарча шувна тӀавча хин ресурсаш Израила кхетгӀа дӀаяхара доклад оттайив. ДӀалийцача лаьттаъшка Тель-Авиво бокъо а йоацаш леладу гӀулакхаш тохкаш йолча ООН Кхерамлеи Совета Комиссе дукха ха йоацаш дӀаяхьийтача докладa автораша дӀахайтар израильтянаша 300—600 метрага кхачнал кӀоаргал а долаш, низ бола 25 скважина ьякса йоагӀ. Из бахьан долаш дукха палестински юрташ хий доацаш йисар. ТӀехьагӀа фу хилар цу гӀуллакхах хьахьонк укх даннеша: 2 эзар саг вахача Бейт-Ладиан яхача юрта ялат дӀадийла хьакулача лаьттаех 80 процент йӀра, Бейт-Фурик яхача 4 эзар саг вахача юрта — 60 процент. Иштта, кхы а кхы а.

Сионистски пропаганда органаш цхьайолча хана Израила дӀалийцача лаьтташта маьдестанаш вӀалла во бахац ала гӀерт. Цул совгӀа Израиль бахьан долаш уж «малхбузехьарча цивилизаце дингига» ухнйнаб йоах. Цу дошашта фу хьайладоах шаьрра хьахьонк цхьан хина наьаьрша хиннача «Айн-Султан» яхача хьаста исторес.

А. ЖУДРО, ТАСС корр.

Дамаск.

ДОВЗА А ДОВЗА, ЛОРА А ДЕ ӀАЛАМ

Нохч - ГӀалгӀайчене да Тебулос - Мта, Диклос-Мта, Кокито, Качу лкея, кхыдолаш ша тӀа бола лоаман керташ.

1947 шера дени 1974 шу тӀаккхачалца уж шоаш Ӏомадеш цу лоаман кертошка физико - географически экспедицеш ахнйтай Нохч-ГӀалгӀай краеведческа музея. Цу экспедицей инициатор вар краевед, географически Ӏилмай кандидат, механьтта института доцент В. В. Рыжиков. ХӀана цу экспедицей музее Ӏайвача материалий фондах кийчъяь керда выставка хьайийллай краеведчески музее.

Выставкас дикка новкъостал дергда туристашта а республике бахаш болча ваха а лоаман Нохч-ГӀалгӀайчена Ӏалам довза а деза а.

Цул совгӀа, Ӏалам довзарал ца лорадаран лаьрхӀа цхьаькха экспозици а я музее хьайийлла. «Грознера фо а хий а лорадар» яхаш я из.

Ӏалам лорадара йолча Нохч - ГӀалгӀай общества Москве хьайийлла хиннай из. ХӀанз вай музее хьакъоккхаш я.

Бек АБАДИЕВ.

Цхьоалагӏча августа вай республике шоай гастролеш дӀайолаьй Свердловски областной оперетта театро. Вайцига боаккхаргболча бетта зрителашта цар гойтаргья советски авторий а «венски классика» оперетий а цхьайтта спектакль.

Вай городе хьалхагӀа цар оттаьь спектакль яр М. А. Шолохова «Донерча дувцарий» мотивах Е. Птичкинеи К. Васильеван оттаьь «Кхалнаьха бунт» яха оперетта.

Камаьрша юмор а йолаш свердловчанаша спектакле дийцар советски вахаре керда отношенеш уттача хана донской станице хинна сакъердаме хӀамаш.

Донерча лаьтта хозел, казакий юртий шийтайпара безаме дола сурт а гойташ спектакль дика кийчъяьй РСФСР культура заслуженни болхлочо, художника-постановщика Я. П. Пясецкаяс.

Зрителашта чӀоагӀа раьза болаш тӀаяйцар йоккха сценически говзал йолча театра актерий искусство.

Юмор а бегаш а вӀашагӀдувзаденна йола спектакль йистейоаллаш нах вӀашка озаш бола цӀена безам а хоза гӀулакхаш а бӀаргагу вайна.

Театра керттерча дирижера А. Д. Гончарова кулгалдеча оркестро массава а гӀадвугаш кхоачашйир казакий фольклора мотивах Е. Птичкина яздаь музыка.

Дега салоӀам бу шоай искусство вай городе яхьаш баьхкача свердловчанашка моаршал а луш, баркал оал зрителаша.

В. ШАНПОВ, театровед.

СУРТА ТӀА: «Баядера» яхача Кальмана оперетта сцена. Одетта — РСФСР заслуженни артистка И. Досаева, Раджами — артист Ю. Руденко.

В. ЕЛИЗАРОВА сурт.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

9 АВГУСТ

I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.40 — Ӏуйранара гимнастика.
9.05 — Берий фольклорни ансамбля концерт. Польшера передача.
9.35 — «Лаьттан тух». Телевизионни дукхкача серей художественни фильма хьалхара серн.
10.40 — «Кинопутешествий клуб». Йистелаьча — кердадараш.
14.30 — Кердадараш.
14.50 — «Юртара денош». Кинопрограмма.
15.40 — «Флиппер». Телевизионни дукхкача серий художественни фильма 7—8 сереш.
16.30 — Узбекски халкъа инструментий Джалилова цӀергӀча оркестра концерт. Ташкентера передача.
17.05 — «Шахматни школа».
17.35 — «Пекина карташ». Телевизионни документальни фильм.
18.30 — «Ставки — бераштa».
18.40 — «Тахан Дунен тӀа».
19.00 — Глинка романсаш дӀалоку Московски паччахьалкхен филармоне солистаз Нимоваяс.
19.25 — «Сага Закони».
19.55 — «Лаьттан тух» яхача телевизионни дукхкача серей художественни фильма 2 серн.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Фу? Мича? Мацa?». Телевизионни викторина. Перерыв йолча хана «Тахан дунен тӀа» яха информационни выпуск.

II ПРОГРАММА

17.40 — «ШуминингӀар». Телевизионни фильм.
18.05 — «Нохч-ГӀалгӀайчу» гӀалла. Информационни программа (эрсий, гӀалгӀай меттала).
18.25 — «Кийчо аьйий-те шолла-гӀа хьунаьам чуща»?
18.40 — «Со болзаэ хургва». ВЛКСМ обкома профтехобразование заведующе Чаптиевой беседа (нохчий меттала).
18.70 — Киножурнал.
19.00 — «Юртара вахар» (нохчий меттала).
19.30 — «Шоана, бераш!». Мультфильм.
19.45 — Халкъа депутатий Советашка.
20.15 — «Тха обзорени». ДӀахьо политически обозреватель Легуяев.
21.00 — Страннский «Сайдоза бӀаьсти».
21.40 — «Мираж». Телевизионни художественни фильм.

10 АВГУСТ

I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.40 — Ӏуйранара гимнастика.
9.05 — «Орленок» яхача телестудe юнкорий УССР заслуженни тӀешлошъерхочунна Гапочкина вӀашагӀкхетар.
9.35 — «Лаьттан тух». Телевизионни дукхкача серей художественни фильма. 2 серн.
10.50 — «Миллионий художественни кхоллам». РСФСР халкъа коллективаш дола документальни фильм. Йистелаьча — кердадараш.
14.30 — Кердадараш.
14.50 — «Йоккха десант» БАМа гӀишлошъерхоех дола документальни фильм.
15.40 — «Флиппер» телевизионни дукхкача серей художественни фильма, 9 серн.
16.30 — «Музыкальни выставкай залашка гӀоала». «Сийле хийла къахьегама» Магнитогорска 50 шу дизарга.
17.00 — «Горизонт» Ленинградера передача.
18.00 — «Москваи москвичаши».
18.30 — «Сакъердаме потташ».
18.45 — «Тахан дунен тӀа».
19.00 — Вахара социалистически хьесапи халкъий хьал-торон. «Мехкий энергопа-энергетически балансa проблема». ШоллагӀа передача. Политически обозреватель Вознесенский А. А.
19.30 — «Лаьттан тух» яхача телевизионни дукхкача серей художественни фильма премьера. 3-гӀа серн.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Лаьттан наз». Космонавтанта лаьрхӀа йола концертни программа. Хьалхара дош оал шоазза Советски Союза Турпала, СССР летчика - космонавта, нолета кулгалхочо Елисеева. Перерыв йолча хана «Тахан дунен тӀа» яха выпуск.

II ПРОГРАММА

17.35 — «Пугачев Емельянах оалам дар».
18.05 — «Нохч-ГӀалгӀайчу» гӀалла». Информационни программа (эрсий, нохчий меттала).
18.25 — Ховхаш, реклама.
18.30 — «Къоппа» яха студ.
19.00 — «Хьалье гӀишлош дина хоза» (нохчий меттала).
19.25 — «Шоана, бераш!». Мультфильм.
19.35 — «Шун лахарца йола вӀашагӀкхетар». ДӀаоал Усманова (нохчий меттала).
20.15 — «Хи чу кхоссаларах йола Европа Кубок». Майача кьхьа трамплин. Румынера передача.
20.45 — ДӀаоалх Дунен халкъашта юкъерча конкурсий лауреата Селивоксин.
21.40 — «Горизонта тӀехьашка болхараш». Телевизионни художественни фильм. 1—4 сереш.

РАДИО

9 АВГУСТ

6.40 — «Юрт: гӀулакхаш проблемаш» (гӀалгӀай меттала).
6.55 — Ахараш.
7.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
7.23 — «Сердало» газета обзор.
7.30 — Ховхаш.
8.25 — «Илли оал Номаева Лейлас» (гӀалгӀай меттала).
8.40 — «БарттӀайнача дезало».
9.15 — «Парткома кхьа» (нохчий меттала).
9.30 — В. Бунин. «Даьхен дерешашка» яха поэма (эрсий меттала).
9.45 — «Къахьегам — са гӀохьа». Зарисовка (гӀалгӀай меттала).
10.00 — Передачий программех хоттаниа бола ховш.
10.01 — Болхлой къахьегама малеш (эрсий меттала).
16.15 — «Идеологически болх — комплексно дӀабахьар». Беседа (гӀалгӀай меттала).
16.30 — «Дети лоӀамагӀа» (гӀалгӀай меттала).
16.50 — «Ден тема» (эрсий меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гӀалгӀай меттала).

10 АВГУСТ

6.40 — «Юртара Ӏуйре» (эрсий меттала).
7.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
7.23 — «Ленинан некъ» газета обзор.
7.30 — Ховхаш.
8.25 — «Советски вахара». Радиожурнал (эрсий меттала).
8.45 — «Моттигера авторий произведений концерт» нохчий меттала).
9.00 — Концерт.
9.15 — ГӀишлошъерхочун дена! «ГӀадьук со—из ба са къахьегам» радиокомпозици (нохчий меттала).
9.30 — «Мишта кийчлу хьамлаш чуща». Репортаж (нохчий меттала).
9.45 — «ДоттагӀий оазаш» (эрсий меттала).
10.00 — Передачий программех хоттанаш бола ховш.
10.01 — «БоккхагӀчарна — берех лаьцна. «Кхетаба кхь-аллел долаш», (нохчий меттала).
16.35 — «Халкъа музамаш» (нохчий меттала).
18.15 — «Болхлой вахар» яха радиогазета.
18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гӀалгӀай меттала).

ХОАМАШ

Тахан республике гӀоллей Грозней хувцалуш моркаш а йолаш, йоачан а йоаваш, малхбоалехьара секунде 3—8 метр чӀоагӀа мух а хьекхаш хилеи фегара температура республике 28—33, Грозне 30—32 градус йовхал йолаш хилен тарлу.

Кхоана цхьайолча моттигашка кӀезиг - дукха догӀа а делхаш, тайп-тайпарча оагӀонашкахьара секунде 3—7 метр чӀоагӀа мух а хьекхаш хилеи фегара температура бийсана 15—20, дийнахьа 28—31 градус йовхал йолаш хилен тарлу.

Метеостанцe.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске ул. 92. Телефонаш: редактора — 9-24-08; редактора заместителa — 9-24-03; бехкетохама секретара — 9-24-00; отделий: партийна вахара — 9-24-04; промышленностех транспортех — 9-24-01; юрта боахама — 9-24-06; культура — 9-24-05; кехатий — 9-24-07; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора 9-24-08; заместителя редактора — 9-24-03; ответственного секретаря — 9-24-00; отделов: партийной жизни — 9-24-04; промышленности и транспорта — 9-24-01; сельского хозяйства — 9-24-06; культуры — 9-24-05; писем — 9-24-07; корректорской — 2-89-88.

Газет арадувл шинарен, ереи, шоаттен деношка

«Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92.

СФ00134. Заказ № 4817.